

Sigtedes adgang til aktindsigt i straffesager

af STEFAN BINDERUP MARTENS

Der gives i specialet en redegørelse for reglerne om sigtedes adgang til aktindsigt i både verserende straffesager og afsluttede straffesager. På baggrund af ønsket om at styrke indsatsen mod organiseret kriminalitet, er disse regler blevet ganske komplicerede og uigennemsigtige. Ved analyse af relevante retskilder som forarbejder, domme og praksis fra Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol, afgrænses rækkevidden af reglerne, hvor enkelte bestemmelser har et ganske andet indhold, end deres ordlyd tilsiger.

In this thesis an exposition will be given on the Danish rules for the defendant's access to prosecution disclosure in pending and concluded criminal cases. Due to political efforts to strengthen the efforts against organized crime, these rules have become quite complicated and opaque. Through an analysis of relevant sources of law like preparatory works in parliament, court decisions and case law from The European Human Rights Court, the extent of the rules, which occasionally have somewhat different contents than their wording would imply, is outlined.

Indhold

1	Indledning	2
2	Baggrund	3
2.1	Udviklingen i retsplejeloven.....	3
2.2	Den Europæiske Menneskerettighedskonvention.....	3
2.3	Reglernes udformning	4
3	Sigtedes ret til aktindsigt under verserende straffesager	5
3.1	Adgang til aktindsigt hvor sigtede har forsvarer	5
3.1.1	Rettens pligt til at meddele forsvareren kopi af indførsler i retsbøgerne	5
3.1.2	Sigtedes adgang til aktindsigt i indførsler i retsbøgerne	5
3.1.3	Forsvarerpålæg vedr. kopi af indførsler i retsbøgerne	6
3.1.4	Aktindsigt i politiets efterforskningsmateriale	6
3.1.4.1	Tilvejebragt	7
3.1.4.2	Til brug for den sag, som sigtelsen angår.....	7
3.1.4.3	Kompetencen	10
3.1.4.4	Formen	11
3.1.4.5	Overlevering til sigtede eller andre	11
3.1.4.6	Overlevering af særlige bevisdokumenter.....	12
3.1.4.7	De hensyn, der kan begrunde en nægtelse af samtykke til overlevering af særlige bevisdokumenter.....	13
3.1.4.8	Forsvarerens ansvar.....	14
3.1.5	Forsvarerpålæg vedrørende politiets efterforskningsmateriale.....	15
3.2	Adgang til aktindsigt for sigtede i sager, hvor der ikke er en forsvarer.....	17
3.2.1	Sigtedes adgang til aktindsigt i retsbogsindførsler	17
3.2.2	Sigtedes adgang til aktindsigt i politiets efterforskningsmateriale	18
3.3	Fravigelse af reglerne om sigtedes og forsvarerens aktindsigt	19
3.3.1	Den generelle betingelse – påkrævet	20
3.3.2	De hensyn, der kan begrunde en fravigelse af forsvarerens og sigtedes aktindsigt	21

3.3.3	Fravigelse af adgangen til aktindsigt må ikke give anledning til væsentlige betænkeligheder for varetagelsen af forsvaret	24
3.3.4	Kompetencen.....	25
3.3.5	Udelukkelse af sigtede og forsvareren.....	26
3.3.6	Beskikkelse af indgrebsadvokat	27

4 Sigtedes aktindsigt i afsluttede straffesager 28

4.1	Baggrund	28
4.2	Sagen er endeligt afsluttet	28
4.3	Det omfattede materiale	30
4.4	Interne arbejdsdokumenter	30
4.5	Begrænsning af adgangen til aktindsigt.....	32
4.6	Kompetencen.....	33
4.7	Formen	33

Litteraturliste..... 34

1 Indledning

I 2003 blev den såkaldte ”rockerlov”, lov nr. 436 af 10. juni 2003, gennemført på baggrund af et ønske at styrke politiets efterforskningsmuligheder for at sikre en effektiv bekæmpelse af rockerkriminalitet og anden organiseret kriminalitet. Lovforslaget var blevet forberedt af en hurtigarbejdende arbejdsgruppe, der alene bestod af repræsentanter fra politi og anklagemyndighed.

Ét af tiltagene i loven, var en begrænsning af adgangen til aktindsigt for forsvareren og sigtede/tiltalte. Adgangen til aktindsigt begrænsedes for det første til alene at vedrøre materiale, som politiet har tilvejebragt til brug for den sag, som sigtelsen/tiltalen angår. Endvidere blev muligheden for at afskære forsvareren og sigtede/tiltalte fra adgangen til aktindsigt udvidet for at beskytte efterforskning i andre alvorlige sager og for at beskytte politiets efterforskningsmetoder. Desuden blev det nu muligt, at gøre en begrænsning i adgangen til aktindsigt tidsbegrænset og dermed have virkning også under domsforhandlingen og efter sagens afslutning. Lovforslaget, der også indeholdte regler om civile agenter og hemmelige retsmøder, medførte voldsom kritik fra bl.a. Dommerforeningen, Advokatrådet og Landsforeningen for beskikkede advokater. Man fandt at forslaget gav anledning til flere retssikkerhedsmæssige betænkeligheder. Advokatrådet og Landsforeningen for beskikkede advokater anførte bl.a. at forslaget stred mod princippet om ”equality of arms” – ligestilling mellem anklagemyndighed og forsvarer – da den tiltalte vil være uvidende om væsentlige faktiske oplysninger af betydning for bedømmelsen af skyldsspørgsmålet.¹ Kritikken blev affejet og lovforslaget blev vedtaget.

Lovændringen i 2003 har medført, at reglerne om aktindsigt i straffesager nu må siges, at være ganske komplicerede. Jeg vil derfor i denne opgave give en redegørelse for reglerne om sigtedes/tiltaltes adgang til aktindsigt i straffesager. Redegørelsen gives på baggrund af undersøgelse af de relevante retskilder. Herunder inddrages forarbejder, retspraksis, Den Europæiske Menneskerettighedskonvention og konventionsorganernes praksis.

Opgaven er afgrænset til alene at vedrøre sigtedes/tiltaltes adgang til aktindsigt i straffesager, og således falder reglerne om offentlighedens aktindsigt i straffesager uden for opgavens område. Da reglerne om sigtedes/tiltaltes adgang til aktindsigt potentielt kan give anledning til væsentlige retssikkerhedsmæssige betænkeligheder, fandt jeg det mest relevant at undersøge dette område, inden

¹ Se f.eks. Kommenteret Høringsoversigt, punkt 4.1.

for rammerne for opgavens omfang. Hovedvægten lægges på reglerne i retsplejelovens §§ 729 a – 729 d, og således vil en redegørelse for aktindsigt i straffesager behandlet af andre administrative myndigheder end politiet/anklagemyndigheden falde uden for opgavens område. En redegørelse for adgangen til aktindsigt uden for strafferetsplejen falder ligeledes uden for denne opgaves emne. Redegørelsen vil tage udgangspunkt i lovens systematik.

2 Baggrund

2.1 Udviklingen i retsplejeloven

Reglerne om forsvarerens og sigtedes adgang til aktindsigt, som de findes i retsplejeloven i dag, har sine rødder i strafferetsplejereformen fra 1978 ved lov nr. 243 af 8. juni 1978, der i det væsentlige byggede på Strafferetsplejeudvalgets bet. 622/1971 om efterforskning i straffesager mv. Reformen indebar en principiel ligestilling mellem politiet og forsvareren med hensyn til undersøgelsen af sagen. I betænkningen anførtes bl.a., "[...] at der er brug for regler, der fastslår, at forsvareren har adgang til at følge politiets efterforskning, og som indfører en principiel ligestilling mellem politiet og forsvareren med hensyn til sagens undersøgelse. Sådanne regler vil være egnede til at aktivere forsvarerens indsats bl.a. til fremskaffelse af undersøgelsesmateriale, som er i klientens favør, og vil muliggøre en indsats fra forsvarerens side, allerede inden tiltale rejses".² Den vedtagne § 745, der blev placeret i kapitel 67 om efterforskningen, satte bl.a. rammerne for forsvarerens adgang til aktindsigt. I bestemmelsens stk. 4, blev der givet mulighed for at fravige reglerne om forsvarerens adgang til aktindsigt hvis særlige hensyn gjorde det *undtagelsesvist påkrævet*. Samme bestemmelse gav mulighed for at meddele forsvareren tavshedsplæg med hensyn til de oplysninger, han havde modtaget fra politiet. Foranstaltningerne efter den dagældende § 745, stk. 4 kunne udstrækkes til hovedforhandlingen.³

I 1994 blev der ved lov nr. 366 af 18. maj 1994 tilføjet et 2. pkt. til den dagældende § 745, stk. 4, hvorefter en foranstaltning efter bestemmelsen kunne opretholdes indtil tiltalte havde afgivet forklaring under domsforhandlingen.

Ved vedtagelsen af lov nr. 436 af 10. juni 2003 – den såkaldte "rockerlov" – blev forsvarerens og den sigtedes adgang til aktindsigt på flere områder begrænset. En af begrænsningerne vedrørte hvilket efterforskningsmateriale, der var omfattet af adgangen til aktindsigt, se nedenfor under 3.1.4. Endvidere blev der givet mulighed for at en fravigelse af forsvarerens adgang til aktindsigt kunne gælde indtil videre – dvs. også under og efter hovedforhandlingen, se nedenfor under 3.3.

Reglerne om aktindsigt i straffesager blev ved lov nr. 215 af 31. marts 2004 flyttet til deres nuværende placering i retsplejelovens kapitel 66 om sigtede og hans forsvarer. Den nye placering valgtes for at understrege, at reglerne gælder under hele sagens forløb. Ved samme lovændring moderniseredes og samledes reglerne om aktindsigt i afsluttede straffesager, således at aktindsigt i afsluttede sager, der har været behandlet ved politiet/anklagemyndigheden, nu alene reguleres i retsplejeloven. Endvidere lovfæstede man regler om sigtedes adgang til aktindsigt i verserende straffesager, hvor der ikke er en forsvarer.

2.2 Den Europæiske Menneskerettighedskonvention

Den principielle ligestilling mellem forsvarer og anklager følger ligeledes af Den Europæiske Menneskerettighedskonventions artikel 6 ved begrebet "fair trial" – retfærdig rettergang.⁴ Konventionen

² Bet. 622/1971, s. 8.

³ Bet. 622/1971, s. 43.

⁴ En udførlig gennemgang kan findes i Kommenteret EMRK, s. 231f og endvidere om aktindsigt og kontradiktion s. 238ff.

blev inkorporeret i dansk ret ved lov nr. 285 af 29. april 1992, og reglerne i konventionen og praksis omkring denne skal således tages i betragtning ved fortolkning af bestemmelserne i retsplejeloven. Begrebet "fair trial" – retfærdig rettergang – indebærer efter praksis, at parterne skal være ligestillet under processen, hvilket kommer til udtryk i princippet om "equality of arms".

Dette princip indebærer bl.a., at anklagemyndigheden skal gøre forsvaret bekendt med alt relevant bevismateriale, som anklagemyndigheden er i besiddelse af, hvad enten det taler for eller imod den tiltalte. I sagen Edwards mod Storbritannien, dom af 25. november 1992, præmis 36, udtalte Menneskeretsdomstolen: "*The Court considers that it is a requirement of fairness under paragraph 1 of Article 6 (art. 6-1), indeed one which is recognised under English law, that the prosecution authorities disclose to the defence all material evidence for or against the accused and that the failure to do so in the present case gave rise to a defect in the trial proceedings*". Der er efter praksis ikke nogle formkrav til gennemførelsen af aktindsigten, men der må ikke stilles krav, der reelt udelukker aktindsigten, jf. EMRK X. mod Østrig af 5. marts 1980, hvori det hedder: "*As long as the available procedure is not particularly onerous and does not in essence deprive the defence of the practical possibility of making use of his rights it cannot be said that the right to a fair trial has been impaired*". Domstolen anerkender dog, at retten til at modtage materiale ikke er absolut. Hensynet til vigtige offentlige interesser, f.eks. national sikkerhed og politiets efterforskningsmetoder og hensynet til et vidnes sikkerhed, liv eller frihed kan under særlige omstændigheder begrunde en fravigelse af dette udgangspunkt, og fravigelsen skal være strengt nødvendig for varetagelsen af det konkrete hensyn, der begrunder fravigelsen. Fravigelsen skal desuden modsvares af procesgarantier, navnlig intensiv domstolskontrol. I sagen Rowe og Davis mod Storbritannien, dom af 16. februar 2000, præmis 61, udtalte domstolen således: "*[...] the entitlement to disclosure of relevant evidence is not an absolute right. In any criminal proceedings there may be competing interests, such as national security or the need to protect witnesses at risk of reprisals or keep secret police methods of investigation of crime, which must be weighed against the rights of the accused [...] However, only such measures restricting the rights of the defence which are strictly necessary are permissible under Article 6 § 1 [...] Moreover, in order to ensure that the accused receives a fair trial, any difficulties caused to the defence by a limitation on its rights must be sufficiently counterbalanced by the procedures followed by the judicial authorities [...]*".

2.3 Reglernes udformning

Reglerne om forsvarerens og sigtedes adgang til aktindsigt i verserende og afsluttede straffesager findes nu i retsplejelovens §§ 729 a – 729 d. Bestemmelserne gælder ikke for anmodninger om aktindsigt i straffesager behandlet hos andre administrative myndigheder end politiet og anklagemyndigheden.⁵ Der skelnes i bestemmelserne mellem retsbøgerne og materiale, der er tilvejebragt af politiet.

I § 729 a reguleres forsvarerens adgang til aktindsigt i verserende straffesager, og i hvilket omfang forsvareren kan lade sigtede få indsigt i akterne. I straffesager, hvor der er en forsvarer, er ordningen således, at sigtede får aktindsigt igennem sin forsvarer, jf. herom nedenfor under 3.1. § 729 b regulerer sigtedes adgang til aktindsigt i verserende straffesager, når der ikke er en forsvarer. Reglerne i § 729 b er udformet parallelt med reglerne i § 729 a, således at sigtede uden forsvarer stort set vil have samme adgang til aktindsigt som den sigtede, der har en forsvarer. I § 729 c gives der mulighed for, at reglerne i §§ 729 a og 729 b kan fraviges, hvis særlige hensyn gør det påkrævet, og en fravigelse ikke vil give væsentlige betænkeligheder for varetagelsen af den sigtedes forsvar. Endelig regulerer § 729 d sigtedes adgang til aktindsigt i afsluttede straffesager.

⁵ Jf. lovforslag L 23 (2003-04), under overskriften "Til nr. 30 (§§ 729 a-729 d)". Lovforslaget kan findes i Folketingstidende 2003-04, tillæg A, side 589ff.

3 Sigtedes ret til aktindsigt under verserende straffesager

3.1 Adgang til aktindsigt hvor sigtede har forsvarer

Reglerne om aktindsigt under verserende sager, hvor sigtede har en forsvarer, findes i dag i retsplejelovens § 729 a. Bestemmelsen sætter rammerne for forsvarerens adgang til aktindsigt, og afgrænser også området for sigtedes adgang til hos forsvareren at få aktindsigt under den verserende straffesag. Forsvareren har adgang til løbende aktindsigt med få begrænsninger. I sager, hvor der er en forsvarer, har sigtede kun adgang til aktindsigt gennem sin forsvarer, endvidere med yderligere begrænsninger.

I lovtæksten anvendes alene udtrykket ”sigtede”, men udtrykket omfatter imidlertid også tiltalte. Dette er gjort i overensstemmelse med sprogbrugen i retsplejelovens kapitel 66 og sigter til at undgå unødigt komplicerede bestemmelser.⁶ I det følgende vil udtrykket ”sigtede” anvendes i overensstemmelse med lovens sprogbrug, således det også omfatter tiltalte.

§ 729 a, stk. 1, der foreskriver, at sigtede har ret til at vælge en forsvarer, har ingen selvstændig betydning, men har til formål at introducere begrebet ”forsvarer” og henviser til reglen om valg af forsvarer i retsplejelovens § 730 og til reglerne om beskikkelse af forsvarer i §§ 731-735.⁷

3.1.1 Rettens pligt til at meddele forsvareren kopi af indførsler i retsbøgerne

Retten meddeler forsvareren kopi af indførsler i retsbøgerne vedrørende sagen, jf. § 729 a, stk. 2, 1. pkt. Dette indebærer, at retten af egen drift skal sende en kopi af indførslerne i retsbøgerne vedrørende den verserende sag til forsvareren. Dette gælder naturligvis ikke, hvis der ikke er valgt eller beskikket nogen forsvarer. Hvis der senere tiltræder en (ny) forsvarer, skal retten heller ikke af egen drift sende kopier af retsbogstilsførsler fra før denne tiltrådte. Forsvareren skal dog efter anmodning have kopier af retsbogstilsførsler fra perioden før vedkommende tiltrådte som forsvarer. Dette svarer til retstilstanden før lov nr. 215 af 31. marts 2004, men ifølge forarbejderne ønskede man ikke at lovregulere denne situation.⁸

3.1.2 Sigtedes adgang til aktindsigt i indførsler i retsbøgerne

Forsvareren kan gøre sigtede bekendt med kopier af retsbogstilsførslerne, medmindre andet følger af §§ 748 og 858, jf. § 729 a, stk. 2, 2. pkt. Indførsler i retsbøgerne omfatter også kendelser, herunder kendelser, som er indført i dombogen.⁹ Sigtede har således adgang til at gennemlæse kopierne af retsbogstilsførslerne hos forsvareren, medmindre 1) der efter retsplejelovens § 748, stk. 6 er givet forsvareren pålæg om ikke at underrette sigtede om, hvad der er passeret i et retsmøde, 2) retsmødet er afholdt i henhold til eller om emner omfattet af § 729 c og således falder under § 748, stk. 7, eller 3) der er truffet bestemmelse efter § 856 om hemmeligholdelse af vidners identitet m.m.

Retsplejelovens § 748 angår forsvarerens og sigtedes ret til at blive underrettet om og overvære retsmøder under efterforskningen. Bestemmelsen i § 748, stk. 5 giver mulighed for, at retten på begæring kan bestemme, at der ikke skal gives sigtede underretning om et retsmødes afholdelse, eller at sigtede skal være udelukket fra at overvære et retsmøde helt eller delvis, hvis hensynet til fremmede magter, til statens sikkerhed eller til sagens opklaring eller tredjemand undtagelsesvist gør det påkrævet. Hvis sigtede i medfør af § 748, stk. 5 har været udelukket fra at overvære et retsmøde, og

⁶ Jf. lovforslag L 23 (2003-04), bemærkningerne til § 729 a, under overskriften ”Til nr. 30 (§§ 729 a-729 d)”.

⁷ Dette præciseres i bemærkningerne til lovforslaget. Reglerne om aktindsigt under verserende straffesager fandtes tidligere i § 745 og §§ 745 a-b i kapitel 67 om efterforskningen, dvs. efter at forsvarerbegrebet introduceres i § 730 og §§ 731-735.

⁸ Jf. lovforslag L 23 (2003-04), bemærkningerne til § 729 a.

⁹ Jf. lovforslag L 23 (2003-04), bemærkningerne til § 729 a.

de hensyn der begrundede udelukkelsen stadig er til stede, kan sigtede afskæres fra at få kendskab til, hvad der er tilført retsbogen, og det kan efter § 748, stk. 6 pålægges forsvareren ikke at give sigtede underretning om, hvad der er passeret under retsmødet. Pålægget bortfalder senest, når tiltalte har afgivet forklaring under hovedforhandlingen.

Bestemmelsen i retsplejelovens § 748, stk. 7 medfører, at sigtede og dennes forsvarer ikke skal underrettes om retsmøder, hvor der træffes afgørelse om begrænsning i aktindsigten i medfør af § 729 c. Den sigtede og dennes forsvarer vil heller ikke være berettigede til at overvære disse retsmøder. Det samme gør sig gældende for retsmøder, hvor der vil blive fremlagt oplysninger, der efter § 729 c er undtaget fra sigtedes og forsvarerens aktindsigt. Da sigtede er udelukket fra at overvære disse retsmøder, har han naturligvis ikke ret til at få kendskab til indførslerne i retsbogen vedrørende retsmøder, der er omfattet af § 748, stk. 7.

Retsplejelovens § 856 giver mulighed for at pålægge den tiltalte at forlade retslokalet, når et vidne eller medtalt afhøres. Underretning om den, i tiltaltes fravær, afgivne forklaring kan ved retens afgørelse udsættes, indtil tiltalte selv har afgivet forklaring. Bestemmelsen giver endvidere mulighed for at hemmeligholde et vidnes navn, stilling og bopæl. Forsvareren kan derefter ikke gøre sigtede bekendt med indførsler i retsbogen, der indeholder informationer, som den tiltalte er udelukket fra at få i kraft af § 856.

Sigtedes adgang til at gøre sig bekendt med retsbøgerne begrænses således, hvis retten efter § 748, stk. 6 eller § 856, stk. 8 har truffet beslutning herom, samt når sigtede efter § 748, stk. 7 og § 856, stk. 7 har været udelukket fra at overvære retsmødet.

3.1.3 Forsvarerpålæg vedr. kopi af indførsler i retsbøgerne

Retten kan efter retsplejelovens § 729 a, stk. 2, 3. pkt. pålægge forsvareren ikke at overlevere kopier af indførsler i retsbøgerne til sigtede eller andre, hvis det må befrygtes, at kopierne vil blive benyttet på en retsstridig måde. Pålægget kan gives af egen drift eller efter anmodning fra politiet. Hvis der gives et sådant pålæg, kan forsvareren stadig lade sigtede gennemse retsbogstiltførslerne, men han må ikke overlevere kopierne til sigtede. Bestemmelsen indebærer, at retten allerede når den fremsender kopierne må tage stilling til, om der skal gives pålæg om ikke at overlevere disse. Hvis der ikke er givet udtrykkeligt pålæg om ikke at overlevere kopierne, er forsvareren berettiget hertil, hvis ikke andet følger af retsplejelovens §§ 748 og 856. Hvis forsvareren dog er bekendt med, at sigtede vil anvende kopierne på en retsstridig måde, vil han ikke være berettiget til at udlevere kopierne. Dette følger bl.a. af retsplejelovens § 739, der omhandler tilfælde, hvor forsvareren modarbejder sagens oplysning (kollusion).

Retspraksis vedrørende den tidligere § 41, stk. 2, hvorefter sigtede kunne nægtes udskrift af retsbogen, hvis det måtte befrygtes, at udskriften ville blive benyttet på en retsstridig måde, antages fortsat at have betydning.¹⁰

3.1.4 Aktindsigt i politiets efterforskningsmateriale

Retsplejelovens § 729 a, stk. 3 angår forsvarerens adgang til at gøre sig bekendt med det materiale politiet har tilvejebragt til brug for den sag sigtelsen angår. Ved strafferetsplejereformen i 1978 ved lov nr. 243 af 8. juni 1978, blev området for forsvarerens adgang til aktindsigt i politiets efterforskningsmateriale i den vedtagne § 745, stk. 1 fastlagt som ”det materiale, politiet har tilvejebragt”.

Ved lov nr. 435 af 10. juni 2003 – den såkaldte ”rockerlov” – blev dette område begrænset ved en ændring i den daværende § 745, stk. 1, der med en sproglig modernisering svarer til nuværende § 729 a, stk. 3, 1-3 pkt., hvorefter forsvareren har adgang til at gøre sig bekendt med ”det materiale, som politiet har tilvejebragt til brug for den sag, som sigtelsen angår”.

¹⁰ Se herved Kommenteret retsplejelov, s. 52. Samme sted er der givet en gennemgang af retspraksis vedr. den tidligere § 41, stk. 2.

Bestemmelsen omfatter både den valgte forsvarer og den beskikkede¹¹, men ikke den advokat, der undtagelsesvis er beskikket for vidne omfattet af vidnefritagelsesgrund, jf. U 2004.2545 Ø.

Efter bestemmelsen er der 2 betingelser, der skal opfyldes, for at et efterforskningsmateriale er omfattet af forsvarerens adgang til aktindsigt. Materialet skal være 1) *tilvejebragt* af politiet og 2) materialet skal være tilvejebragt *til brug for den sag, som sigtelsen angår*.

3.1.4.1 *Tilvejebragt*

For så vidt angår materiale, som politiet har tilvejebragt til brug for den sag, som sigtelsen angår, gælder det, at forsvareren har adgang til at gøre sig bekendt med dette, uden hensyn til materialets betydning for sagen, hvilket Højesteret bl.a. lægger til grund i sin kendelse i U 2007.727 H, som gennemgås nedenfor.

Hjælp til forståelse af begrebet ”tilvejebragt” kan hentes i lovforslaget¹² under pkt. 3.3.1, hvor det anføres, at materiale ”vil være tilvejebragt, hvis den efterforskende politikreds altså den politikreds der har ansvaret for efterforskningen selv har indsamlet det. Hermed omfattes afhøringsrapporter, gerningsstedbeskrivelser, tekniske rapporter mv. Endvidere vil materiale, der overgives til den efterforskende politikreds, skulle anses for tilvejebragt”. Det fremgår således, at materiale kun er ”tilvejebragt”, hvis det er indsamlet af eller er modtaget af den efterforskende politikreds.

Højesteretsdommer Thomas Rørdam¹³ kritiserer denne opfattelse af begrebet ”tilvejebragt” og påpeger, at hvis dette skulle være den rigtige forståelse af ”tilvejebragt”, så burde dette også have været retstilstanden før lovændringen i 2003, hvor den daværende § 745, stk. 1 ligeledes stillede krav om, at materialet skulle være ”tilvejebragt”. Under retstilstanden før lovændringen i 2003, var det klart, at det var uden betydning for forsvarerens adgang til aktindsigt, om materialet hidrørte fra den efterforskende politikreds eller fra en anden politikreds eller politienhed, så længe materialet havde berøring med den sag, der blev efterforsket. Det fremhæves af Thomas Rørdam, at dette ikke i særlig grad beror på en fortolkning af ”tilvejebragt”, men snarere på en fortolkning af ”politiet”.

Som eksempel på materiale, der ikke vil være tilvejebragt af politiet, og dermed vil falde uden for området for forsvarerens adgang til aktindsigt, nævnes i lovforslaget oplysninger, der er indsamlet i anden sammenhæng af og opbevares hos eksempelvis en anden politikreds, Rigspolicehens nationale efterforskningsstøttecenter (NEC), et regionalt efterforskningsstøttecenter (REC) eller Politiets Efterretningstjeneste (PET). Dog vil materiale, der indeholder oplysninger om mistænkte personers aktiviteter i tilknytning til det forhold, som efterforskningen angår, som udgangspunkt være omfattet af forsvarerens adgang til aktindsigt.^{14 15} Thomas Rørdam¹⁶ påpeger, at de førnævnte eksempler, snarere synes at skulle være undtaget fra forsvarerens aktindsigt i kraft af sagsbegrebet.

3.1.4.2 *Til brug for den sag, som sigtelsen angår*

Det blev efter vedtagelsen af rockerloven et krav efter lovens ordlyd, at der er tale om materiale, som vedrører den konkrete straffesag – ”til brug for den sag, som sigtelsen angår”. Konsekvensen af en snæver ordlydsfortolkning af bestemmelsen er således, at hvis det materiale forsvareren ønsker indsigt i, ikke angår den sag sigtelsen angår, har denne ikke adgang til at gøre sig bekendt med materialet, også selvom det måtte være af betydning for varetagelsen af forsvaret. At bestemmelsen ikke skal forstås på denne måde ses, når man inddrager forarbejderne, Den Europæiske Menneskeretskonvention og senere kendelser afsagt af Højesteret. Som følge af markant kritik af lovforslaget,

¹¹ Jf. bet. 622/1971, s. 42.

¹² Lovforslag L218 (2002-03). Lovforslaget kan findes i Folketingstidende, Tillæg A, s. 6696.

¹³ Thomas Rørdam, ”Området for forsvarerens adgang til aktindsigt”, Festskrift til Gammeltoft-Hansen, s. 547ff.

¹⁴ Jf. lovforslag L218 (2002-03), punkt 3.3.1.

¹⁵ Hvis ikke der i medfør af § 729 c er gjort begrænsninger i forsvarerens adgang til aktindsigt.

¹⁶ Thomas Rørdam, ”Området for forsvarerens adgang til aktindsigt”, ”Festskrift til Gammeltoft-Hansen”, s. 559.

skete der endvidere under folketingets behandling en betydelig uddybning af, hvad der skal indlægges i den gennemførte begrænsning af forsvarerens adgang til aktindsigt.

Under lovforslagets pkt. 3.3.1 bemærkes det, at materiale, som anklagemyndigheden har til hensigt at fremlægge under domsforhandlingen, fortsat altid vil være omfattet af forsvarerens adgang til aktindsigt, uanset om materialet er tilvejebragt til brug for den konkrete sag eller ej. Mere generelle baggrundsoplysninger, som den efterforskende politikreds er i besiddelse af, er som udgangspunkt ikke omfattet af forsvarerens adgang til aktindsigt, heller ikke selvom der på baggrund af oplysningerne er udarbejdet en profil af mulige gerningsmænd. Det f.eks. være oplysninger om kriminalitetsmønstre eller persongrupperes tilknytning til bestemte netværk eller grupperinger.

Thomas Rørdam¹⁷ konkluderer med henvisning til Justitsministeriets kommenterede høringsoversigt, justitsministerens talepapir til brug for samråd med Folketingets Retsudvalg og Justitsministeriets besvarelse af spørgsmål fra Folketingets retsudvalg, at det heraf klart er tilkendegivet, at det er en generel forudsætning for, at materialet ikke er omfattet af forsvarerens adgang til aktindsigt, at det er uden betydning for straffesagen. Herefter sammenfatter han, at området for forsvarerens adgang til aktindsigt, kan fastlægges som 1) alle former for bevismateriale, der er tilvejebragt af politiet, hvis anklagemyndigheden har til hensigt at fremlægge det under hovedforhandlingen¹⁸, uanset om materialet er tilvejebragt til brug for den konkrete sag, 2) andet materiale, der er omfattet af udtrykket "det materiale, som politiet har tilvejebragt til brug for den sag, som sigtelsen angår", jf. § 729 a, stk. 3 og 3) andet materiale, som ikke er omfattet af ordlyden, men som ikke er uden betydning for straffesagen.

Anklagemyndigheden er i sit arbejde underlagt det generelle objektivitetsprincip. Objektivitetsprincippet indebærer, at anklagemyndigheden har pligt til at fremlægge alle oplysninger under straffesagen, der antages at have betydning for rettens vurdering af skyldspørgsmålet, uanset om oplysningerne er tilvejebragt til brug for den konkrete sag. I Justitsministeriets besvarelse af spørgsmål nr. 35 af 21. maj 2003 fra Folketingets Retsudvalg blev det således fremhævet, at det generelle objektivitetsprincip indebærer en pligt for anklagemyndigheden til at fremlægge alle oplysninger under straffesagen, der antages at have betydning for vurdering af skyldspørgsmålet, uanset om oplysningerne er tilvejebragt til brug for den konkrete sag.

Ved fortolkning af bestemmelsen i retsplejelovens § 729 a, stk. 3, må der også skeles til Den Europæiske Menneskerettighedskonvention, der blev inkorporeret i dansk ret ved lov nr. 285 af 29. april 1992. Det følger af konventionens artikel 6, at enhver, der er anklaget for en forbrydelse, har ret til en retfærdig rettergang – fair trial. Heraf følger bl.a., at anklagemyndigheden skal gøre svaret bekendt med alt relevant bevismateriale, som anklagemyndigheden er i besiddelse af, hvad enten det taler for eller imod den tiltalte¹⁹. Den Europæiske menneskerettighedsdomstol anerkender dog, at retten til at modtage materiale ikke er absolut. Hensynet til vigtige offentlige interesser, f.eks. national sikkerhed og politiets efterforskningsmetoder og hensynet til et vidnes sikkerhed, liv eller frihed kan under særlige omstændigheder begrunde en fravigelse af dette udgangspunkt, og fravigelsen skal være strengt nødvendig for varetagelsen af det konkrete hensyn, der begrunder fravigelsen²⁰. Om fravigelse af forsvarerens (og sigtedes) adgang til aktindsigt, se nedenfor under 3.3. I U 2005.383 H tog Højesteret for første gang stilling til afgrænsningen i retsplejelovens § 729 a, stk. 3:

¹⁷ Thomas Rørdam, "Området for forsvarerens adgang til aktindsigt", "Festskrift til Gammeltoft-Hansen", s. 559ff.

¹⁸ Thomas Rørdam anvender ordet "domsforhandling" i overensstemmelse med datidens sprogbrug i retsplejeloven. Her anvendes det nutidige "hovedforhandling", der indsattes i stedet for "domsforhandling" ved politi- og domstolsreformen jf. lov nr. 538 af 8. juni 2006.

¹⁹ Se f.eks. Edwards mod Storbritannien, dom af 25. november 1992, præmis 36. Afgørelsen er omtalt ovenfor under 2.2.

²⁰ Se f.eks. Rowe og Davis mod Storbritannien, dom af 16. februar 2000, præmis 61. Afgørelsen er omtalt ovenfor under 2.2.

I U 2005.383 H var der tale om en sædelighedssag, hvor T var tiltalt for at have haft anden kønslig omgængelse med sin da 12-årige fætter F. På samme tid verserede der en sædelighedssag mod B, hvor F også var forurettet. Under forberedelsen af sagen anmodede T's forsvarer om aktindsigt i efterforskningsmaterialet i andre sager, hvor F var blevet anset som forurettet, herunder navnlig sagen mod B. Politimesteren afslog begæringen, hvorefter forsvareren indbragte spørgsmålet for retten. Byretten godkendte politimesterens afgørelse, og landsretten stadfæstede byrettens kendelse. Sagen blev indbragt for Højesteret med Procesbevillingsnævnets tilladelse.

Højesteret udtalte bl.a. i sin kendelse: "Efter retsplejelovens § 729 a, stk. 3, har forsvareren adgang til at gøre sig bekendt med det materiale, politiet har tilvejebragt til brug for den sag, som sigtelsen eller tiltalen angår. Dette gælder uden hensyn til materialets betydning for sagen.

De oplysninger, som advokat [A] som forsvarer for tiltalte har anmodet om aktindsigt i, er ikke tilvejebragt af politiet til brug for den sag, som tiltalen angår. *Efter forarbejderne til bestemmelsen sammenholdt med Den Europæiske Menneskerettighedskonventions art. 6 omfatter forsvarerens adgang til aktindsigt imidlertid alt materiale, som er af betydning for sagen, uanset om det er tilvejebragt til brug for den pågældende sag.*" (min udhævning).

Højesteret fandt i denne sag, at de omtvistede oplysninger ikke var af betydning for varetagelsen af T's forsvar, og begæringen om aktindsigt blev derfor afslået. Kendelsen bekræfter dog, at bestemmelsen i § 729 a, stk. 3 skal fortolkes under iagttagelse af det almindelige objektivitetsprincip, således at anklagemyndigheden er forpligtet til fremlægge alle oplysninger, der måtte have betydning for skyldsspørgsmålet, jf. herved og EMRK art. 6.

I U 2007.727 H, der handlede om forsøg på terrorisme, tog Højesteret stilling til om der kunne gives aktindsigt i retskendelser om telefonaflytning tilvejebragt i anden sammenhæng af Politiets Efterretningstjeneste. Advokat A, der var beskikket som forsvarer for T, som var tiltalt for forsøg på terrorisme, anmodede om at få aktindsigt i indholdet af eller modtage den eller de retskendelser, der måtte ligge til grund for foretagne telefonaflytninger. Aflytningerne var foretaget af Politiets Efterretningstjeneste, der tilkendegav, at disse var tilvejebragt alene til brug for efterretningstjenestens egne efterforskninger, og de var senere overgivet til politiet i Glostrup. Kendelserne, der lå til grund for aflytningen, var ikke overgivet til Glostrup Politi. A ønskede aktindsigt i kendelserne for at foretage legalitetskontrol af aflytningerne. Politimesteren i Glostrup afslog begæringen og A indbragte spørgsmål for byretten.

Byretten anførte at, da forsvarerens berettigede krav på at kunne kontrollere, at der foreligger de fornødne retskendelser, har en sammenhæng med selve de bevismæssige oplysninger, kan aktindsigt ikke afskæres, fordi oplysningerne om de pågældende kendelser ikke også er overgivet til Glostrup Politi. Byretten imødekom derfor A's begæring i nærmere bestemt omfang.

Landsretten bemærkede, at forsvarerens adgang til aktindsigt omfatter det materiale, politiet har tilvejebragt til brug for den sag, som sigtelsen angår og endvidere alt materiale, som er af betydning for sagen, uanset om det er tilvejebragt til brug for den pågældende sag. Landsretten fandt dog ikke at aktindsigt i de omtvistede forhold kunne antages at have nogen betydning for forsvaret af de sigtede, og ophævede derefter byrettens kendelse.

For Højesteret anførte A, at når en aflytning inddrages i sagsmaterialet, bliver aflytningen – og dermed også dokumentationen for lovligheden af aflytningen – en del af sagen. Rigsadvokaten anførte, at kendelserne blev tilvejebragt, uden at der hos Politiets Efterretningstjeneste forelå mistanke om, at den personkreds, som var sigtet og nu tiltalt i sagen, kunne være involveret i forberedelsen af den terrorhandling som sagen omfattede, og der var således tale om to forskellige sager: Én hos Politiets Efterretningstjeneste og én hos Glostrup Politi. Endvidere anførte Rigsadvokaten at A's ønske om at kontrollere lovligheden af aflytningerne allerede var blevet opfyldt gennem en erklæring fra efterretningstjenestens chef.

Også Højesteret bemærkede, at forsvarerens aktindsigt både omfatter materiale tilvejebragt til brug for den konkrete sag og alt andet materiale, som er af betydning for den pågældende sag. Højesteret udtalte derefter at: "[uanset] erklæringen af 20. december 2005 fra chefen for Politiets Efterretningstjeneste finder Højesteret, at det ikke kan udelukkes, at det af forsvareren ønskede materiale kan være af betydning for sagen", og tog således A's anmodning til følge, dog således at sagen hjemvistes til landsretten med henblik på at afgøre om, forsvarerens aktindsigt skulle fraviges i medfør af retsplejelovens § 729 c.²¹

Højesteret fastslog i både U 2005.383 H og U 2007.727 H, at det følger af forarbejderne og Den Europæiske Menneskerettighedskonventions artikel 6, at bestemmelsen i retsplejelovens § 729 a, stk. 3 ikke blot omfatter det materiale, som politiet har tilvejebragt til brug for den sag, som sigtel-

²¹ Forsvareren fik aktindsigt i kendelsen, dog således at visse oplysninger vedr. Politiets Efterretningstjenestes virke blev udeladt. Østre Landsrets kendelse kan læses i U 2007.1128 Ø.

sen angår, men derudover også alt materiale, der har betydning for den pågældende sag. Herefter må bestemmelsen – med inspiration fra Thomas Rørdams²² opstilling – forstås således, at forsvareren har adgang til aktindsigt i 1) materiale, som den efterforskende politimyndighed har tilvejebragt eller modtaget, som angår den konkrete sag, uanset om materialet har betydning for sagens udfald, 2) alt materiale anklagemyndigheden har til hensigt at fremlægge under hovedforhandlingen og 3) andet materiale, som ikke er tilvejebragt af politiet til brug for den konkrete sag, men som ikke er uden betydning for sagen.

Det er ikke afgørende for fastlæggelsen af, hvilken ”sag” sigtelsen angår, om politiet eventuelt har journaliseret materialet på en anden sag i politiets journalsystem.²³ Dette fremgår af Justitsministeriets besvarelse af Retsudvalgets spørgsmål nr. 35 af 21. maj 2003, der fremkom under folketingets behandling af lovforslaget.²⁴

Rigsadvokaten har i RM 7/2005 omtalt den afgrænsning af forsvarerens adgang til aktindsigt, der blev fastsat ved lovændringen i 2003, og som nu findes i § 729 a, stk. 3. I meddelelsen gennemgås omfanget af § 729 a på baggrund af forarbejderne og afgørelsen i U 2005.383 H. Under punkt 2.1.2 skriver Rigsadvokaten: ”Det følger af kendelsen, at bestemmelsen i § 729 a, stk. 3, må fortolkes i lyset af det almindelige objektivitetsprincip, hvorefter anklagemyndigheden er forpligtet til at fremlægge alle oplysninger, der måtte have betydning for skyldsspørgsmålet, jf. herved også EMRK art. 6. Hvis politi eller anklagemyndighed således får kendskab til oplysninger, som ikke er tilvejebragt til brug for den sag, som sigtelsen eller tiltalen angår, men som må antages at have betydning for tiltaltes forsvar, skal sådanne oplysninger inddrages i sagen og forsvareren meddeles aktindsigt heri efter reglen i § 729 a, stk. 3”. Meddelelsen fastlægger desuden retningslinier for forsvarerens adgang til materialet.

Materiale, der er af rent interne karakter, er ikke omfattet af bestemmelsen § 729 a, stk. 3, så længe det ikke har betydning for bedømmelsen af sagen. Dette følger af kendelsen i U 1996.200 Ø.

I U 1996.200 Ø havde forsvareren for tiltalte T anmodet om at få udleveret notater, som nogle politifolk havde nedskrevet i forbindelse med afhøring af et vidne. Forsvareren henviste til, at politiet ikke havde overholdt retsplejelovens § 744, hvorefter politiet snarest udfærdiger rapport om de afhøringer, der foretages. Kriminalretten afslog at imødekomme forsvarerens anmodning, med henvisning til, at politiassistenternes notater var internt arbejdsmateriale uden bevismæssig betydning for sagens afgørelse og som sådan ikke omfattet af retsplejelovens § 745, stk. 1. Østre Landsret tiltrådte, at politiassistenternes notater var internt arbejdsmateriale og som sådant ikke omfattet af retsplejelovens § 745, stk. 1, 1. pkt. Herefter stadfæstede landsretten kriminalrettens afgørelse.

3.1.4.3 *Kompetencen*

Det er politiet, der træffer afgørelse om, hvilket materiale der er omfattet af forsvarerens adgang til aktindsigt. Politiets afgørelser efter § 729 a, stk. 3, 1. pkt. kan indbringes for retten i medfør af retsplejelovens § 746. Når tvistigheder om politiets afgørelse i medfør af § 729 a, stk. 3, 1. pkt. indbringes for retten, skal politiet redegøre for grundene til den afgørelse, der er truffet, jf. § 746, stk. 2. Redegørelsen kan afgives skriftligt, og den skal angive, hvor oplysningerne stammer fra, og hvem oplysningerne omhandler. Endvidere skal redegørelsen indeholde en begrundelse for, hvorfor politiet har vurderet, at de pågældende oplysninger falder uden for området for § 729 a, stk. 3, 1. pkt. Redegørelsen afgives også til forsvareren, der kan gøre sigtede bekendt med den, medmindre den er omfattet af et pålæg efter § 729 a, stk. 4.²⁵ Retten kan efter § 746, stk. 2, 2. pkt. pålægge politiet at fremlægge det materiale, tvisten drejer sig om, over for retten. Hvis et sådan pålæg afgives, fremlægges materialet alene for retten, og forsvareren (og sigtede) får ikke mulighed for at se materialet.

²² Thomas Rørdam, ”Området for forsvarerens adgang til aktindsigt”, ”Festskrift til Gammeltoft-Hansen”, s. 561.

²³ En omfattende gennemgang af sagbegrebet i § 729 a, stk. 3 gives af Thomas Rørdam i ”Området for forsvarerens adgang til aktindsigt”, ”Festskrift til Gammeltoft-Hansen”, s. 561ff.

²⁴ Se desuden RM 7/2005 under punkt 4.

²⁵ Jf. lovforslag L218 (2002-03), punkt 3.3.1.

Hvis politiet bliver pålagt at fremlægge materialet, og retten derefter træffer afgørelse om, at materialet helt eller delvis falder uden for forsvarerens (og sigtedes) adgang til aktindsigt, vil dommeren være inhabil i forhold til den efterfølgende straffesag, jf. retsplejelovens § 60, stk. 4.

3.1.4.4 *Formen*

Forsvareren skal have udleveret kopi af materialet, i det omfang det uden ulempe kan kopieres, jf. § 729 a, stk. 3, 2. pkt. Hvis forsvareren løbende ønsker at få tilsendt kopi af politiets materiale under efterforskningen, efterhånden som det udfærdiges eller tilvejebringes, vil en sådan begæring almindeligvis imødekommes.²⁶ Hvis materialet ikke uden ulempe kan kopieres, bør forsvareren henvises til at gennemgå materialet hos politiet eller anklagemyndigheden. Undtagelsesvist kan der gives forsvareren adgang til at hjemtage materialet med henblik på gennemlæsning.²⁷

Til illustration af tilfælde, hvor der ikke uden ulempe kan foretages kopiering grundet omfanget, se U 2003.2617 Ø og FM 1999.136 Ø:

I U 2003.2617 Ø, der drejede sig om forsøg på indsmugling af hash i betydeligt omfang, havde politiet foretaget telefon- og rumaflytninger mod tiltalte, T, gennem ca. 1½ år. Det heraf afskrevne materiale omfattede 98 ringbind eller ca. 20.000 sider. T's forsvarer anmodede om kopi af afskrifterne. Anklagemyndigheden anførte, at kun en del af materialet var relevant, og at det relevante kunne udpeges af forsvareren under en gennemgang hos politiet. De udpegede materiale ville blive kopieret og udleveret til forsvareren. Byretten henviste til, at det var ubestridt, at materialet var tilvejebragt til brug for den sag, som sigtelsen angår, og imødekom forsvarerens anmodning, da retten fandt, at materialet uden ulempe kunne kopieres.

Landsretten fandt ikke at materialet i sin helhed kunne kopieres uden ulempe og under henvisning til de omstændigheder anklagemyndigheden havde anført, toges forsvarerens begæring ikke til følge.

I FM 1999.136 Ø anmodede en forsvarer i forbindelse med forberedelsen af en ankesag vedrørende bl.a. overtrædelse af straffelovens § 123 statsadvokaten om at modtage en kopi af samtlige bånd med telefonaflutninger, der var foretaget i sagen. Statsadvokaten afslog begæringen, der ikke kunne imødekommes uden ulempe. Det var oplyst, at en kopiering af båndene ville vare 8-14 dage, og at politiet på grund af travlhed for tiden ikke kunne udføre opgaven. Der var udskrevet 290 sider, der blev skønnet relevant for sagen og var medtaget som bilag. Statsadvokaten tilbød bl.a. forsvareren at få fuldstændige udskrifter af samtalerne og at være behjælpelig med afspilning af båndaflytningerne på politistationen.

Landsretten imødekom ikke begæringen og udtalte: "Under hensyn til det af anklagemyndigheden anførte lægges det til grund, at det vil være forbundet med betydelig ulempe at foretage kopiering af båndene. Der er imidlertid givet forsvareren mulighed for at gennemlytte båndene i deres fulde udstrækning, således at forsvareren ligestilles med anklagemyndigheden under sagens forberedelse. Under disse omstændigheder findes hverken bestemmelsen i retsplejelovens § 745, stk. 1, og artikel 6 i Den Europæiske Menneskerettighedskonvention at kunne føre til, at forsvarerens begæring skal imødekommes."

Man bør være opmærksom på den teknologiske udvikling, når man skuer til ældre retspraksis vedrørende ulempen ved mangfoldiggørelse, da ny teknologi i stadig højere grad medfører, at materiale kan mangfoldiggøres uden større besvær. Det må anses som tvivlsomt om FM 1999.136 Ø havde fået samme udfald, hvis der havde været tale om lydfiler, der var lagret på moderne elektroniske media, hvorfra kopiering kan foretages på ganske kort tid.

3.1.4.5 *Overlevering til sigtede eller andre*

I sager, hvor der er en forsvarer, udøves sigtedes adgang til aktindsigt igennem forsvareren. Dette gøres praktisk ved at forsvareren lader sigtede gennemlæse materialet, eller ved at forsvareren orienterer sigtede om indholdet af det pågældende materiale. Dette har forsvareren fri mulighed for, medmindre der er meddelt pålæg efter retsplejelovens § 729 a, stk. 4.²⁸ Derimod må forsvareren ikke uden politiets samtykke overlevere det modtagne materiale til sigtede eller andre, jf. § 729 a,

²⁶ Jf. RM 7/2005, pkt. 3.1.

²⁷ Jf. RM 7/2005, pkt. 4.

²⁸ Jf. bet. 622/1971, s. 42

stk. 3, 3. pkt. Politiet giver sit samtykke, hvis det findes ubetænkeligt, jf. § 729 a, stk. 3, 4. pkt. Dette 4. pkt. i bestemmelsen blev indsat ved lov nr. 215 af 31. marts 2004. Forarbejderne indeholder dog ikke en nærmere angivelse af, hvornår overlevering af kopier til sigtede eller andre må findes ubetænkeligt. I lovforslagets kommentarer til bestemmelsen anføres det, at det "[...] må imidlertid anses for rigtigst, at loven indeholder i det mindste en helt kortfattet og generel angivelse af, hvornår kopi af materialet skal kunne udleveres til sigtede eller andre".²⁹ Antageligvis må et afslag forudsætte, at der foreligger bestemte grunde til at antage, at sigtede vil misbruge adgangen ved at vanskeliggøre forfølgningen i sagen eller bestemte grunde til at antage, at en spredning af oplysningerne vil finde sted til skade for tredjemand.³⁰ Et afslag på at give samtykke, skal være sagligt begrundet, og afslaget vil kunne indbringes for retten i medfør af retsplejelovens § 746. Da der ikke i forarbejderne ses at være lagt op til en kursændring ved indsættelsen af den nye bestemmelse i § 729 a, stk. 3, 4. pkt., vil tidligere retspraksis have betydning i forhold til begrebet "ubetænkeligt".

Se f.eks.³¹: **U 1967.33 H**: Forsvareren ønskede at overlade sagens dokumenter til sigtede, der var varetægtsfængslet og nægtede at udtale sig til politiet. Anmodningen blev imødekommet, da der ikke fandtes grundlag for at antage, at sigtedes kendskab til akterne på sagens daværende stadium indebar risiko for at sigtede kunne modvirke undersøgelsen. **U 1977.894 Ø**: Sagen drejede sig om overtrædelse af straffelovens § 152, stk. 1 om offentlige ansattes videregivelse eller udnyttelse af fortrolige oplysninger. Den beskikkede forsvarer anmodede om tilladelse til at overlade tiltalte en fotokopi af en 15 sider lang politirapport, da det ville være tidsbesparende, hvis tiltalte hjemme kunne sætte sig ind i rapportens indhold, inden han kom til møde på forsvarerens kontor. Efter sagens karakter og omfang fandt retten ikke tilstrækkelig begrundelse for at imødekomme anmodningen, hvortil kom, at en ukontrolleret spredning af rapporten kunne befrygtes. **U 1980.1009 H**: Begæring fra forsvareren i en narkotikasag om tilladelse til udlevering til tiltalte af sagens akter blev afslået på grund af frygt for misbrug fra tiltaltes side. Tiltalte havde tidligere søgt at påvirke andre personers forklaring under sagen.

Om udlån til andre end sigtede se f.eks. **TFK 2005.194 Ø**, hvor en englænder var blevet begæret udleveret til Danmark. Straffesagens akter kunne sendes til sigtedes advokat.

Begrebet "overlevering" skal forstås således, at sigtede (eller andre) modtager materialet i sin besiddelse. Det udelukker dog ikke, at sigtede ved et møde med sin forsvarer kan læse og gøre sig bekendt med materialet, men sigtede må ikke lades alene med materialet, jf. U 1995.693 V:

I **U 1995.693 V** havde politimesteren overfor advokat A, der var beskikket forsvarer for tiltalte, T, påtalt, at denne havde ladet T gennemlæse politirapporterne under A's overværelse. A indgav protest mod påtalen, og da statsadvokaten opretholdte påtalen, indbragtes tvisten for retten. Byretten henviste til, at en naturlig sproglig forståelse af "overlevere" er, at noget går fra hånd til hånd, og A's protest toges derefter ikke til følge. Landsretten anførte efter citering af forarbejderne til den oprindelige § 745: "En forsvarers overladelse af det fra politiet modtagne materiale alene til klientens gennemsyn i forsvarerens overværelse kan herefter ikke – ej heller sprogligt – betegnes som overlevering".

3.1.4.6 Overlevering af særlige bevisdokumenter

Udover reglen i retsplejelovens § 729 a, stk. 3, 4. pkt., blev der ved lov nr. 215 af 31. marts 2004 introduceret endnu en regel i forhold til den tidligere § 745. Der er tale om bestemmelsen i § 729 a, stk. 3, 5. pkt., der handler om overlevering af kopi af nærmere angivne bevisdokumenter. Efter bestemmelsen kan politiet kun nægte at give samtykke til udlevering af disse, hvis det er nødvendigt ud fra de hensyn, der er nævnt i § 729 a, stk. 4. Reglen i § 729 a, stk. 3, 5 pkt. omfatter de dokumenter, der er nævnt i retsplejelovens § 871, stk. 1 og stk. 2, nr. 5.

²⁹ Jf. lovforslag L23 (2003-04), under bemærkningerne til § 729 a.

³⁰ Jf. Smith m.fl., "Straffeprocessen", s. 300.

³¹ Der kan i øvrigt henvises til Smith m.fl., "Straffeprocessen", s. 300f og Kommenteret retsplejelov, s. 55.

§ 871, stk. 1 omfatter dokumenter, der påstås at have været genstand for eller at være frembragt ved forbrydelsen eller at have været brugt eller bestemt til dens udførelse, eller som yder umiddelbar oplysning om gerningen eller tiltaltes forhold til denne. Der kan eksempelvis være tale om selv-angivelser i sager om skattesvig, kontrakter og brevveksling i sager om bedrageri og falske dokumenter i sager om dokumentfalsk. De anførte eksempler er ikke udtømmende.

§ 871, stk. 2, nr. 5 omfatter erklæringer og vidnesbyrd, som er udstedt i medfør af et offentligt hverv, herunder udskrifter af tiltaltes tidligere straffedomme. Som eksempler kan nævnes erklæringer fra bilinspektør, Retsmedicinsk Institut eller Retslægerådet. Herunder hører blandt andet laboratorierapporter om narkotika, lægeerklæringer, obduktionsrapporter og mentalerklæringer. Desuden omfattes efter retspraksis også revisionsberetninger i sager om økonomisk kriminalitet.³²

Bestemmelsen omfatter derimod ikke de dokumenter, der er nævnt i retsplejeloven § 871, stk. 2, nr. 1, 4 og 6, dvs. syns- og skønserklæringer og erklæringer fra en person, der som medlem af kongehuset eller udenlandsk diplomat er fritaget fra at afgive forklaring for retten som vidne, samt visse tilførsler til politirapport vedrørende tiltaltes forklaring i sager, der fremmes til dom på trods af tiltaltes fravær efter retsplejelovens § 855, stk. 3, nr. 4. Bestemmelsen omfatter heller ikke dokumenter omfattet af § 871, stk. 4. Således er eksempelvis politirapporter vedrørende sigtede og vidners forklaring til politiet³³ eller videooptagelse af forurettedes forklaring til politiet i sager om seksualforbrydelser begået over for mindre børn, der efter retsplejelovens § 872 kan benyttes som bevis under hovedforhandlingen, ikke omfattede. De i § 871, stk. 2, 1-4 nævnte retsbogstilførsler om tidligere afgivne forklaringer af sigtede og vidner, ransagning, beslaglæggelse mv. er ikke omfattet af bestemmelsen, da udlevering af kopier af retsbogstilførsler til sigtede, der har en forsvarer, reguleres af bestemmelsen i § 729 a, stk. 2. I sager, hvor sigtede ikke har en forsvarer, reguleres udlevering af kopier af retsbogstilførsler af bestemmelsen i § 729 b, stk. 1, se mere nedenfor under 3.2.1.

Under særlige omstændigheder vil afskrivning eller udformning af detaljerede resuméer af materialet være at sidestille med en overlevering, se nedenfor under 3.1.4.8.

3.1.4.7 De hensyn, der kan begrunde en nægtelse af samtykke til overlevering af særlige bevisdokumenter

Tilladelse til at udlevere kopi af de dokumenter, der er omfattet af bestemmelsen i § 729 a, stk. 3, 5. pkt. kan kun nægtes, hvis en af de i § 729 a, stk. 4 nævnte hensyn, der begrunder et forsvarerpålæg og således undtager dokumenter helt fra sigtedes adgang til aktindsigt, gør det nødvendigt. De omtalte er hensyn er 1) hensyn til fremmede magter, 2) hensynet til statens sikkerhed, 3) hensynet til sagens opklaring, 4) hensynet til tredjemand 5) eller hensynet til efterforskningen af en anden verserende sag om en lovovertrædelse, som efter loven kan straffes med fængsel i 6 år eller derover, eller som udgør en forsætlig overtrædelse af straffelovens kapitler 12 eller 13, der begge omhandler forbrydelser mod staten. Hensynene er enslydende med de første 5 hensyn, der kan begrunde en fravigelse af adgangen til aktindsigt efter § 729 c, se nedenfor under 3.3.2.

I lovforslaget³⁴ anføres det vedrørende § 729 a, stk. 3, 5. pkt., at de angivne hensyn, er de hensyn, der giver mulighed for helt at undtage dokumenter fra sigtedes eller tiltaltes aktindsigt, indtil tiltalte har afgivet forklaring under domsforhandlingen. Dette betyder dog ikke, at aktindsigt i de pågældende dokumenter enten skal gives i form af kopi eller helt nægtes. Der skal ske en afvejning af de nævnte modhensyn i forhold til sigtedes interesse i at få aktindsigt. Da sigtedes interesse til en vis grad tilgodeses, hvis der gives aktindsigt i form af gennemsyn hos forsvareren, og da de nævnte modhensyn omvendt kan lide større skade, når der udleveres kopi af dokumentet til sigtede, vil der

³² Se f.eks. U 1997.676 H.

³³ Det vil ikke her blive gennemgået, i hvilket omfang politirapporter vedrørende sigtede og vidners forklaring til politiet kan anvendes under hovedforhandlingen. Se f.eks. Smith m.fl., "Straffeprocessen", s. 615

³⁴ Lovforslag L23 (2003-04), under noterne til § 729 a.

kunne være grundlag for at nægte aktindsigt i form af udlevering af kopi til sigtede, men ikke for helt at nægte aktindsigt. Det anføres samme sted, at den hyppigste begrundelse for at nægte udlevering af kopi af bevisdokumenter vil være hensynet til tredjemand. Hensynet til tredjemand må derfor tilgodeses ved mere konkret begrundede nægtelser af udlevering af kopi til sigtede. Således vil hensynet til tredjemand for eksempel begrunde, at der normalt ikke vil kunne udleveres kopi til sigtede af lægeerklæring vedrørende forurettede eller af optagelser omfattet af § 29 a, stk. 2, som giver forhold om grove seksualforbrydelser (optagelserne vil kunne være omfattet af retsplejelovens § 871, stk. 1). For andre dokumenters vedkommende, selvangivelser, kontrakter, revisionsberetninger, laboratorierapporter vedrørende narkotika, erklæringer fra bilinspektør eller lignende, erklæringer fra Retslægerådet om sigtede selv osv., vil der meget sjældent være grund til at nægte udlevering af kopi af dokumentet til sigtede.

Der vil i særlige tilfælde kunne anvendes den løsning, at der nægtes udlevering af kopi af et bevisdokument til sigtede selv, men at der samtidig tillades udlevering af kopi til en sagkyndig, der bistår forsvaret, jf. herved ordene ”eller andre” i § 729, stk. 3, 3. pkt. Hvis det for sigtede eller tiltaltes forsvar er nødvendigt, at et sådant dokument gennemgås af en af forsvaret valgt sagkyndig, må udlevering ske direkte til den sagkyndige. Denne løsning bør selvsagt kun anvendes, hvor det ikke er tilstrækkeligt, at lade den sagkyndige gennemgå dokumentet hos forsvareren.

Hvis politiet under henvisning til de i § 729 a, stk. 4 opregnede hensyn nægter at give samtykke til udlevering af kopi af materialet, kan spørgsmålet indbringes for retten i medfør af retsplejelovens § 746.

3.1.4.8 Forsvarerens ansvar

Hvis forsvareren overtræder bestemmelsen i § 729 a, stk. 3, 3. pkt., kan han mødes med strafansvar, jf. retsplejelovens § 739, jf. straffelovens §§ 155 og 157. Desuden kan han fratages beskikkelsen jf. § 736, stk. 2, jf. § 733, stk. 2 eller afvises som valgt forsvarer jf. § 730, stk. 3. Endvidere kan han imødegås med disciplinærsag ved advokatmyndighederne for overtrædelse af reglerne om god advokatskik. Forsvareren vil ikke kunne omgå begrænsningen i adgangen til at overlevere materiale til sigtede ved at foretage en afskrift af sagsakterne eller lade klienten skrive materialet af, da det vil være en omgåelse af de hensyn, der har begrundet begrænsningen, og dette kan efter omstændighederne være en overtrædelse af straffelovens §§ 155 og 157.

I **U 2010.651 V** var advokat A tiltalt for overtrædelse af straffelovens § 155, jf. retsplejelovens § 729 a, stk. 3, ved som beskikket forsvarer efter aftale med klienten at have overleveret et notat på 17 sider med detaljeret resumé af sagens materiale, herunder bl.a. politirapporter med vidneforklaringer til sin klient. A havde ladet notatet udarbejde af en medarbejder. Det fremgik af sagen, at notatet var blevet fundet af politiet under en ransagning hos tredjemand, der ikke havde tilknytning til den sag, hvori A's klient var sigtet.

Byretten anførte, at A alene havde videregivet oplysninger, som hans klient havde krav på at få. Endvidere fandtes notatet ikke efter sit omfang og indhold at kunne anses som en kopi eller en tilnærmelsesvis fuldstændig afskrift, og udlevering af notatet var således ikke omfattet af ordlyden i retsplejelovens § 729 a, stk. 3. Byretten fandt heller ikke, at der hverken i forarbejderne eller i øvrigt var holdepunkter for at antage, at bestemmelsen skal fortolkes udvidende således, at den indeholder et forbud mod at videregive et skriftligt resumé af politirapporters indhold. Herefter frifandtes A.

Landsretten fastslog, at notatet var så omfattende og detaljeret, at det i hvert fald i relation til visse vidner måtte sidestilles med en afskrift af disse vidners forklaring, også selvom der ikke var tale om en ordret afskrift. Fremgangsmåden med overlevering af et så fyldigt notat som sket rummede en væsentlig risiko for misbrug bl.a. i form af modtagerens videregivelse heraf til andre. Landsretten fandt herefter, at overlevering af notatet måtte sidestilles med overlevering af en afskrift af dele af det modtagne materiale, og at overleveringen derfor var i strid med retsplejelovens § 729 a, stk. 3, 3. punktum.

Flertallet (5 dommere) fandt ikke grundlag for at fastslå, at A bevidst havde søgt at omgå forbuddet i § 729 a, stk. 3, og A havde derfor ikke haft forsæt til at misbruge sin stilling til at krænke det offentlige ret, jf. straffelovens § 155, og de stemte derfor for frifindelse.

I dommer fandt, efter en redegørelse for sammenhængen mellem overtrædelse af retsplejelovens kapitel 66 og straffelovens § 155, at det ikke var bevist, at A ved overleveringen af notatet til S har misbrugt sin stilling som forsvarer på en sådan måde eller krænket det offentlige ret på en sådan måde, at han derved havde overtrådt straffelovens § 155. Denne dommer lagde i den forbindelse vægt på, at der ikke var oplysninger om, at notatet var misbrugt til at modarbejde sagens oplysning, og at notatet ikke indeholdte oplysninger, som A's klient ikke var berettiget til at få, og at notatet også var udarbejdet til A's eget brug. Denne dommer stemte derfor også for frifindelse.

Forsvareren vil også være ansvarlig for sine ansattes eventuelle overtrædelser af bestemmelsen.

I U 2005.2674 Ø var T tiltalt for overtrædelse af straffelovens § 155. T var beskikket som forsvarer for en sigtet S, der af T's ansatte A fik tilsendt en fuldstændig afskrift af en rapport, der indgik i straffesagen mod S. Denne handling var i strid mod den tidligere gældende bestemmelse i retsplejelovens § 745, der svarer til den nugældende bestemmelse i retsplejelovens § 729 a, stk. 3.

Byretten fandt på baggrund af, at der ikke var givet T et forsvarerpålæg, kunne T's overtrædelse af § 745, nu § 729 a, stk. 3, ikke anses for at være en sådan krænkelse af det offentlige ret, at det var omfattet af straffelovens § 155. Byretten fandt endvidere ikke, at der forelå en så grov forsømmelse, at forholdet kunne henføres under straffelovens § 157. Herefter frifandtes T

Landsretten frifandt ligeledes T, men lagde til grund, at T under en telefonsamtale med A ikke instruerede denne om at sende S en afskrift af den omhandlede rapport, ligesom det heller ikke ud fra samtalen måtte stå klart for T, at A ville gøre dette. Herefter havde T ikke forsæt til at overtræde straffelovens § 155.

3.1.5 Forsvarerpålæg vedrørende politiets efterforskningsmateriale

Efter bestemmelsen i retsplejelovens § 729 a, stk. 4, kan der gives forsvareren pålæg om ikke at videregive de oplysninger, som forsvareren har modtaget fra politiet. Et sådant pålæg kan gives, hvis det er nødvendigt af hensyn til 1) fremmede magter, 2) statens sikkerhed, 3) sagens opklaring, 4) tredjemand og 5) efterforskningen af en anden verserende sag om en lovovertrædelse, som efter loven kan straffes med fængsel i 6 år eller derover, eller som udgør en forsætlig overtrædelse af straffelovens kapitler 12 eller 13 om forbrydelser mod staten. Bestemmelsen svarer til den tidligere § 745 a, der blev indsat ved rockerloven og var en videreførelse af den før rockerloven gældende § 745, stk. 4. Hensynet til efterforskningen af en anden verserende sag om en lovovertrædelse, som efter loven kan straffes med fængsel i 6 år eller derover, eller som udgør en forsætlig overtrædelse af straffelovens kapitler 12 eller 13 blev indsat ved lovændringen i 2003 efter ønske om at forbedre politiets efterforskningsmuligheder for at sikre en effektiv bekæmpelse af rockerkriminalitet og anden organiseret kriminalitet.

Det er en generel betingelse for at kunne give forsvareren pålæg efter § 729 a, stk. 4, at det er "nødvendigt". Ved "nødvendigt" forstås et mindre stærkt behov end det, der udtrykkes med "påkrævet" i § 729 c om fravigelse af forsvarerens adgang til aktindsigt.³⁵ Før vedtagelsen af rockerloven i 2003, var kravet, at det "undtagelsesvis gør det påkrævet". Der er således sket en lempelse af politiets adgang til at meddele forsvareren pålæg vedrørende politiets efterforskningsmateriale. Lempelsen har sammenhæng med, at et tavshedspålæg må anses for en mindre indgribende foranstaltning end en undtagelse af materiale fra forsvarerens adgang til aktindsigt.³⁶ Når der henses til formålet med rockerloven, nemlig at forbedre politiets efterforskningsmuligheder for at sikre en effektiv bekæmpelse af rockerkriminalitet og anden organiseret kriminalitet, vil lempelsen antageligvis alene have betydning inden for denne type kriminalitet.³⁷

For så vidt angår de enkelte hensyn, der kan begrunde, at der meddeles pålæg efter § 729 a, stk. 4, se nedenfor under 3.3.2 om fravigelse af forsvarerens og sigtedes adgang til aktindsigt, hvor de samme hensyn samt et 6. hensyn kan begrunde en fravigelse af adgangen til aktindsigt.

³⁵ Jf. Lovforslag L218 (2002-03), punkt 3.3.2.3 og Kommenteret retsplejelov, note 15 ad § 729 a.

³⁶ Jf. Lovforslag L218 (2002-03), punkt 3.3.2.3.

³⁷ Se Jørgen Jochimsen, "Anonyme vidner", s. 182 og lovforslag L128 (2002-03) under punkt 3.3.2.3.

Det er politiet, der meddeler pålæg efter § 729 a, stk. 4. Politiets afgørelse herom, kan indbringes for retten i medfør af § 746. Da det undertiden hænder, at en forsvarer ikke ønsker at modtage oplysninger, der ikke kan videregives til klienten, bør politiet på forhånd meddele forsvareren, at oplysningerne kun kan overgives med pålæg om, at de foreløbig ikke må videregives. Herved får forsvareren også mulighed for at indbringe spørgsmålet om pålæggets lovlighed for retten, inden han modtager de pågældende oplysninger.³⁸

Hvis der er tale om oplysninger, som fremkommer i retsmøder under efterforskningen, hvor sigtede har været udelukket fra at overvære retsmødet, træffes afgørelsen om forsvarerpålæg af retten, jf. § 748, stk. 6, 2. pkt., jf. stk. 1. Et sådant pålæg kan ligeledes udstrækkes, indtil tiltalte har afgivet forklaring under hovedforhandlingen, jf. § 748, stk. 6, 3. pkt.

Bestemmelsen i § 729 a, stk. 4 retter sig primært mod videregivelse til sigtede, men bestemmelsen omfatter efter sin ordlyd og sammenholdt med § 729 a, stk. 3, 3. pkt. også videregivelse til andre, herunder øvrige forsvarere i sagskomplekset.³⁹ I straffesager, hvor der er flere forsvarere for flere sigtede, vil pålægget sædvanligvis være det samme og omfatte de samme oplysninger for de enkelte forsvarere. Der kan dog forekomme situationer, hvor det er nødvendigt, at der ikke gives pålæg i samme udstrækning til alle forsvarere. Se til illustration afgørelsen i U 1999.90 H.

I **U 1999.90 H**, der handlede om indsmugling af større mængder kokain, var forsvareren F for den formodede bagmand A, der formentlig opholdt sig i udlandet, blevet meddelt et generelt pålæg vedrørende alt efterforskningsmateriale i sagen. Forsvarerne for de øvrige 14 sigtede var kun blevet meddelt pålæg vedrørende nogle forklaringer til politiet og alle indenretlige forklaringer. Pålæggene indbragtes for retten. Byretten fandt, at det generelle pålæg, der var blevet meddelt F, ikke var konkret og individuelt begrundet, og det kunne således ikke opretholdes. Byretten ophævede derefter pålægget til F i det omfang, det gik ud over pålægget til de øvrige forsvarere. Østre Landsret stadfæstede afgørelsen i henhold til de af byretten anførte grunde.

Højesteret delte sig i 3 mod 2, og flertallet stadfæstede afgørelsen i henhold til de af byretten anførte grunde. Dissensen fandt, at henset til sagens alvorlighed, og at A var undvejet og at pålægget efter det oplyste forventedes ophævet efter A's pågribelse, var det tilstrækkeligt godtgjort, at det meddelte generelle pålæg var påkrævet.

Et pålæg efter § 729 a, stk. 4 kan, som det var tilfældet i U 1999.90 H, være generelt og således omfatte alle oplysninger om sagen. Det gælder også oplysningen om, at der verserer en sag.⁴⁰ Det følger dog af det almindelige proportionalitetsprincip, at et pålæg skal begrænses mest muligt for så vidt angår de oplysninger, der omfattes af pålægget. Et generelt pålæg til forsvareren om ikke at videregive nogen oplysninger om sagen kan derfor kun meddeles, hvor det på baggrund af en vurdering af sagens konkrete omstændigheder skønnes at være den eneste måde, hvorpå det pågældende hensyn kan varetages. Det følger endvidere af det almindelige proportionalitetsprincip, at et pålæg skal ophæves, når det hensyn, der begrunder det, ikke længere er til stede, og politiet er forpligtet til af egen drift at sørge for, at dette sker.

Et pålæg efter § 729 a, stk. 4 kan udstrækkes, indtil tiltalte har afgivet forklaring under hovedforhandlingen. Hvis ikke et pålæg er ophævet forinden, bortfaldet det således senest, når tiltalte har afgivet forklaring. Til sammenligning kan en fravigelse af forsvarerens og sigtedes adgang til aktindsigt efter retsplejelovens § 729 c, stk. 4 gælde indtil videre, og indgrebet kan således udstrækkes til at gælde under hovedforhandlingen. Om fravigelse af forsvarerens og sigtedes adgang til aktindsigt, se nedenfor under 3.3.

En forsvarers overtrædelse af et meddelt pålæg kan efter omstændighederne være omfattet af straffelovens §§ 155 og 157 og kan medføre tilbagekaldelse af beskikkelse, jf. § 736, stk. 2, jf. § 733, stk. 2 og afvisning for den valgte forsvarer, jf. § 730, stk. 2.

³⁸ Jf. bet. 622/1971, s. 12.

³⁹ Se Smith m.fl., "Straffeprocessen", s. 303.

⁴⁰ Jf. lovforslag L218 (2002-03), bemærkningerne til § 745 a.

3.2 Adgang til aktindsigt for sigtede i sager, hvor der ikke er en forsvarer

Ved lov nr. 215 af 31. marts 2004, Lov om ændring af retsplejeloven og forskellige andre love (Offentlighed i retsplejen) blev reglerne om aktindsigt i straffesager samlet i retsplejelovens §§ 729 a-729 d, jf. § 41, stk. 5. I denne forbindelse blev der indsat en særskilt bestemmelse i § 729 b, der regulerer sigtedes adgang til aktindsigt, i sager hvor der ikke er en forsvarer. Hermed lovfæstedes et væsentligt aspekt af kontradiktionsprincippet i sådanne sager. Bestemmelsen svarer i et vist omfang til den dagældende praksis.⁴¹ Man ønskede med bestemmelsen i videst muligt omfang i relation til aktindsigt at sidestille sigtede, der ikke har en forsvarer med sigtede, der har en forsvarer. Bestemmelsen er derfor udformet parallelt med § 729 a om forsvarerens aktindsigt, herunder navnlig reglerne om forsvarerens mulighed for henholdsvis at videregive oplysninger eller udlevere kopi af dokumenter til sigtede.

Bestemmelserne om aktindsigt under straffesager blev som anført ovenfor under 2.1 flyttet til kapitel 66, om sigtede og hans forsvar, for at understrege, at reglerne i de vedtagne og nugældende §§ 729 a-729 c gælder under hele sagens forløb, herunder en eventuel anke. Bestemmelsen i § 729 b gælder således i princippet under en eventuel anke, men som følge af reglen i retsplejelovens § 731, stk. 1, litra f om obligatorisk forsvarerbeskikkelse i ankesager, vil bestemmelsen kun have praktisk betydning i første instans, samt mens ankefristen løber.

I lovtæksten anvendes alene udtrykket ”sigtede”, men udtrykket omfatter imidlertid også tiltalte.

Selve dommen er ikke omfattet af § 729 b, da sigtedes ubetingede ret til udskrift af dommen følger af retsplejelovens § 219 a, stk. 5.

Der findes ikke lovregler om politiets vejledning af sigtede om adgangen til aktindsigt. Politiet bør dog i hvert fald når sagen er klar til afgørelse ved bødeforlæg, eller når der rejses tiltale, og det er klarlagt, at der ikke vil medvirke forsvarer ved sagens behandling i retten, vejlede sigtede om adgangen til aktindsigt.⁴²

3.2.1 Sigtedes adgang til aktindsigt i retsbogsindførsler

Retsplejelovens § 729 b, stk. 1 angår indførsler i retsbøgerne vedrørende straffesagen. Efter bestemmelsens 1. pkt., skal sigtede efter anmodning have adgang til hos politiet at gøre bekendt med indførsler i retsbøgerne vedrørende sagen, medmindre andet følger af §§ 748 og 856.

Bestemmelsen i § 748 angår retsmøder under efterforskningen og giver efter stk. 6 mulighed for at undlade underretning af sigtede om, hvad der er tilført retsbogen om retsmødet, hvis de i bestemmelsen opregnede hensyn gør det påkrævet. Efter § 748, stk. 7 undtages retsmøder med relation til begrænsning af forsvarerens og sigtedes aktindsigt efter § 729 c generelt fra reglerne om underretning af sigtede.

Retsplejelovens § 856 angår domsforhandlingen og giver mulighed for at undlade underretning af sigtede om en forklaring, der gives af et vidne eller en medtiltalt, indtil sigtede selv har afgivet forklaring. Bestemmelsen giver også mulighed for at undlade at oplyse et vidnes bopæl eller navn, stilling og bopæl for sigtede.

Sigtedes adgang til at gøre sig bekendt med retsbøgerne begrænses således, hvis retten efter § 748, stk. 6 eller § 856, stk. 8 har truffet beslutning herom, samt når sigtede efter § 748, stk. 7 og § 856, stk. 7 har været udelukket fra at overvære retsmødet.

Politiet skal efter anmodning udlevere kopi af retsbogsudskrifterne til sigtede, medmindre det må befrygtes, at kopierne vil blive benyttet på retsstridig måde, jf. § 729 b, stk. 1, 2. pkt. Bestemmelsen

⁴¹ Jf. lovforslag L23 (2003-04) under bemærkningerne til § 729 b. Praksis som den bl.a. var udtrykt i den nu ophævede RM 8/98 af 29. juli 1998. Retspraksis fra før lovændringen kan således fortsat have betydning for afgrænsning af sigtedes adgang til aktindsigt i sager, hvor der ikke er en forsvarer.

⁴² Jf. lovforslag L23 (2003-04) under bemærkningerne til § 729 b.

svarer til, at når der er en forsvarer, kan retten efter anmodning fra politiet eller af egen drift pålægge forsvareren ikke at udlevere retsbogsudskrifterne til sigtede eller andre, jf. § 729 a, stk. 2, 2. pkt.

Hvis politiet nægter at udlevere kopi af retsbogsudskrifterne vedrørende sagen til sigtede, kan spørgsmålet indbringes for retten til afgørelse jf. retsplejelovens § 746.

Reglen i § 729 b, stk. 1, 1. pkt. svarer til, at i sager hvor der er en forsvarer, har sigtede adgang til hos forsvareren at gennemgå indførsler i retsbøgerne vedrørende sagen, medmindre andet følger af retsplejelovens §§ 748 og 856. Se nærmere ovenfor under 3.1.2.

3.2.2 *Sigtedes adgang til aktindsigt i politiets efterforskningsmateriale*

Retsplejelovens § 729 b, stk. 2 angår det materiale, som politiet har tilvejebragt til brug for den sag, som sigtelsen angår. Efter bestemmelsens 1. pkt. skal sigtede efter anmodning have adgang til at gøre sig bekendt med det materiale, som politiet har tilvejebragt til brug for den sag, som sigtelsen angår. Reglen svarer til, at i sager, hvor der er en forsvarer, har sigtede adgang til at gøre sig bekendt med politiets efterforskningsmateriale hos forsvareren, jf. § 729 a, stk. 3. Vedrørende afgrænsningen af hvilket materiale, der er omfattet af bestemmelsen henvises derfor til gennemgangen under 3.1.4. Efter bestemmelsens 2. pkt. kan politiet afslå en anmodning om aktindsigt af de i § 729 a, stk. 4 nævnte grunde. Det betyder, at når det er nødvendigt af hensyn til fremmede magter, til statens sikkerhed, til sagens opklaring, til tredjemand eller til efterforskningen af en anden verserende sag om en lovovertrædelse, som efter loven kan straffes med fængsel i 6 år eller derover, eller som udgør en forsætlig overtrædelse af straffelovens kapitler 12 eller 13, kan politiet nægte sigtede aktindsigt i det materiale, som er tilvejebragt til brug for den konkrete sag. At sigtede skal have adgang til at gøre sig bekendt med materialet, betyder, at sigtede skal have adgang til at gennemgå materialet hos politiet. Vedrørende udtrykket nødvendigt se ovenfor under 3.1.5. For så vidt angår de enkelte hensyn, der kan begrunde, at der meddeles pålæg efter § 729 a, stk. 4, se nedenfor under 3.3.2 om fravigelse af forsvarerens og sigtedes adgang til aktindsigt, hvor de samme hensyn samt et 6. hensyn kan begrunde en fravigelse af adgangen til aktindsigt.

Politiets beslutning om at begrænse sigtedes adgang til at gøre sig bekendt med materialet kan indbringes for retten til afgørelse efter retsplejelovens § 746, stk. 1. Dog kan de hensyn, der begrunder begrænsningen efter omstændighederne også begrunde, at sigtede ikke orienteres om, at politiet har tilvejebragt materiale, som sigtede indtil videre ikke kan få adgang til at gøre sig bekendt med. Derfor vil sigtede i praksis ikke altid straks have mulighed for at indbringe spørgsmålet for retten efter § 746.⁴³

En begrænsning i sigtedes aktindsigt efter § 729 b bortfalder senest inden hovedforhandlingen eller et retsmøde med henblik på sagens behandling i medfør af § 831 eller sagens afslutning ved tiltalefrafald, jf. § 729 b, stk. 2, 3. pkt. Når sagen afgøres indenretligt, herunder ved tiltalefrafald med vilkår, vil sigtede således altid have haft mulighed for at gøre sig bekendt med sagens samlede materiale, inden afgørelsen træffes. Dette gælder dog ikke, hvis retten i medfør af § 729 c har truffet afgørelse om at begrænse sigtedes adgang til aktindsigt. Når en begrænsning efter § 729 b, stk. 2 bortfalder bør politiet af egen drift orientere sigtede dette.

Sigtede skal have adgang til at gennemgå materialet i så god tid inden hovedforhandlingen eller retsmødet med henblik på sagens behandling i medfør af § 831 eller sagens afslutning ved tiltalefrafald, at sigtede har mulighed for at varetage sine interesser under hovedforhandlingen eller retsmødet, jf. Den Europæiske Menneskerettighedskonvention, artikel 6, stk. 3, litra b.

Politiet skal efter anmodning udlevere kopi af materialet til sigtede, hvis det findes ubetænkeligt, jf. § 729 b, stk. 2, 4. pkt. Dette svarer til reglen om politiets tilladelse til, at forsvareren udleverer materiale, som forsvareren har modtaget fra politiet, til sigtede eller andre, jf. § 729 a, stk. 3, 4. pkt.

⁴³ Se lovforslag L23 (2003-04), under bemærkningerne til § 729 b.

Vedrørende begrebet "ubetænkeligt" se ovenfor under 3.1.4.5. Afgørelsen om udlevering må om nødvendigt træffes for hvert enkelt dokument eller efter omstændighederne for dele af et dokument.⁴⁴ Hvis politiet nægter at give samtykke til udlevering af kopi af materialet til sigtede, kan spørgsmålet indbringes for retten til afgørelse i medfør af retsplejelovens § 746.

I lighed med reglerne om aktindsigt i sager, hvor der er en forsvarer, findes der også i reglerne om aktindsigt i sager, hvor der ikke er en forsvarer, en bestemmelse om udlevering af kopi af nærmere angivne bevisdokumenter. § 729 b, stk. 2, 5. pkt. bestemmer, at med hensyn til materiale, der er omfattet af § 871, stk. 1 og stk. 2, nr. 5, kan udlevering kun nægtes af de i § 729 a, stk. 4 nævnte grunde.

§ 871, stk. 1 omfatter dokumenter, der påstås at have været genstand for eller at være frembragt ved forbrydelsen eller at have været brugt eller bestemt til dens udførelse, eller som yder umiddelbar oplysning om gerningen eller tiltaltes forhold til denne.

§ 871, stk. 2, nr. 5 omfatter erklæringer og vidnesbyrd, som er udstedt i medfør af et offentligt hverv, herunder udskrifter af tiltaltes tidligere straffedomme. Som eksempler kan nævnes erklæringer fra bilinspektør, Retsmedicinsk Institut eller Retslægerådet. Herunder hører blandt andet laboratorierapporter om narkotika, lægeerklæringer, obduktionsrapporter og mentalerklæringer. Desuden omfattes efter retspraksis også revisionsberetninger i sager om økonomisk kriminalitet.⁴⁵

Bestemmelsen i § 729 c, stk. 2, 5. pkt. indebærer, at politiet kun kan nægte udlevering af kopi af ovennævnte dokumenter, hvis hensynet til statens sikkerhed, fremmede magter, sagens opklaring eller tredjemand gør det nødvendigt.⁴⁶

Bestemmelsen i § 729 b, stk. 2 giver sigtede uden en forsvarer aktindsigt i samme omfang som i sager, hvor der er en forsvarer, hvor sigtede har adgang til hos forsvareren at gøre sig bekendt med det materiale, som politiet har tilvejebragt til brug for den sag, som sigtelsen angår, medmindre politiet efter § 729 a, stk. 4 har pålagt forsvareren ikke at videregive de oplysninger, forsvareren har modtaget fra politiet. Endvidere er reglerne om udlevering af kopi udformet parallelt, således at når en sigtet med forsvarer vil kunne få udleveret kopi af dokumenter, vil en sigtet uden forsvarer ligeledes kunne få udleveret dokumenterne.

Det bemærkes dog, at i modsætning til i sager, hvor der er en forsvarer, kan udlevering efter § 729 c, stk. 2, 5. pkt. ikke nægtes med henvisning til, at materialet ikke kan kopieres uden ulempe. Der ses heller ikke i forarbejderne noget grundlag for at fastslå, at udlevering til sigtede uden forsvarer skulle kunne nægtes på grund af ulempen ved omfanget af kopiering.

3.3 Fravigelse af reglerne om sigtedes og forsvarerens aktindsigt

Efter bestemmelsen i retsplejelovens § 729 c kan retten efter anmodning fra politiet bestemme, at reglerne om forsvarerens og sigtedes ret til aktindsigt efter §§ 729 a og 729 b fraviges, hvis det er påkrævet af hensyn til 1) fremmede magter, 2) statens sikkerhed, 3) sagens opklaring, 4) tredje-mands liv eller helbred, 5) efterforskningen af en anden verserende sag om en lovovertrædelse, som efter loven kan straffes med fængsel i 6 år eller derover, eller som udgør en forsætlig overtrædelse af straffelovens kapitler 12 eller 13, eller 6) beskyttelse af fortrolige oplysninger om politiets efterforskningsmetoder. Bestemmelsen blev indsat ved lov nr. 243 af 8. juni 1978 i den dagældende § 745, stk. 4, der både gav hjemmel til at fravige adgangen til aktindsigt samt meddele forsvareren tavshedsplæg vedrørende modtaget materiale. Adgangen til at begrænse forsvarerens aktindsigt

⁴⁴ Smith m.fl., "Straffeprocessen", s. 216.

⁴⁵ Se f.eks. U 1997.676 H.

⁴⁶ I Smith m.fl. "Straffeprocessen", s. 216 anføres det, at udlevering kun kan nægtes, når de nævnte hensyn "undtagelsesvis gør det påkrævet". Dette må være en fejl, der skyldes manglende opdatering af afsnittet, således der anvendes den nye ordlyd i § 729 a, stk. 4 – tidligere § 745 a og § 745, stk. 4, som vedtaget ved rockerloven. Den før rockerloven gældende § 745, stk. 4, stillede som generel betingelse, at hensynet "undtagelsesvis gør det påkrævet".

bortfaldt efter den dagældende bestemmelse senest inden hovedforhandlingen. Ved lov nr. 366 af 18. maj 1994 blev der tilføjet et 2. pkt., hvorefter fravigelsen af adgangen til aktindsigt (og forsvarerpålæg) kunne opretholdes indtil tiltalte havde afgivet forklaring. Hensyn 5) og 6) vedrørende efterforskningen i en anden verserende sag og beskyttelse af politiets efterforskningsmetoder blev indsat ved lovændringen i 2003 – rockerloven. Ved samme lovændring blev den generelle betingelse lempet, således at undtagelsen fra forsvarerens og sigtedes adgang til aktindsigt herefter skulle være ”påkrævet” og ikke som tidligere ”undtagelsesvist påkrævet”. Desuden blev der åbnet op for, at en fravigelse af aktindsigten kan gælde indtil videre og således også gælde under hovedforhandlingen. Ved lovændringen i 2004 – lov nr. 215 af 31. marts 2004 – blev bestemmelsen med et par redaktionelle ændringer flyttet til § 729 c.⁴⁷

3.3.1 Den generelle betingelse – påkrævet

For at retten kan træffe beslutning om at begrænse forsvarerens og sigtedes ret til aktindsigt efter § 729 c, er det en betingelse, at begrænsningen skal være påkrævet. Udtrykket ”påkrævet” indebærer, at de pågældende hensyn skal være af meget væsentlig betydning, således at hensynet til forsvarerens og sigtedes interesse i at få adgang til de pågældende oplysninger findes at burde vige. I forbindelse med vurderingen af, om der foreligger et hensyn, der gør en undtagelse fra forsvarerens adgang til aktindsigt påkrævet, skal der foretages en afvejning af på den ene side det pågældende hensyn og på den anden side betydningen af materialet for varetagelsen af sigtedes eller tiltaltes forsvar.⁴⁸ Det skal i den forbindelse fremhæves, at Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol tillægger det stor vægt, at der kun undtages oplysninger fra forsvarerens aktindsigt, hvis det er strengt nødvendigt – ”strictly necessary”.⁴⁹ Smith m.fl.⁵⁰ kritiserer den nye ordlyd under henvisning til, at det tidligere og mere præcise ordvalg ”undtagelsesvis påkrævet” svarede bedre til ”strengt nødvendigt”. I forbindelse med det lovforberedende arbejde, var det Justitsministeriets opfattelse, er bestemmelsen er forenelig med artikel 6 i Den Europæiske Menneskerettighedskonvention og de krav, der følger af Domstolens praksis, da den afvejning, der efter bestemmelsen skal foretages af retten i hvert enkelt tilfælde, således svarer til den afvejning, der følger af domstolens praksis.⁵¹

Set i lyset af, at man ved samme lovændring valgte den generelle betingelse, at det skulle være ”nødvendigt” for at kunne meddele tavshedspålæg til forsvareren i medfør af § 729 a, stk. 4, forekommer det u hensigtsmæssigt, at man ved lovændringen ikke valgte ordlyden ”strengt nødvendigt” for netop at understrege ordningens forenelighed med Den Europæiske Menneskerettighedskonvention og Menneskerettighedsdomstolens praksis.

Betingelsen om at det skal være ”påkrævet” – som efter forarbejderne og Den Europæiske Menneskerettighedskonvention således må fortolkes som ”strengt nødvendigt” – er strengere end den generelle betingelse for at kunne meddele forsvarerpålæg efter § 729 a, stk. 4, hvor kravet blot er, at det er ”nødvendigt”.

Det almindelige proportionalitetsprincip medfører, at et forsvarerpålæg efter § 729 a, stk. 4 altid skal foretrækkes frem for begrænsning af aktindsigten efter § 729 c, når et forsvarerpålæg må anses for tilstrækkeligt til at varetage det pågældende hensyn.

⁴⁷ Som følge af den nye regel i § 729 b om sigtedes adgang til aktindsigt, når der ikke er en forsvarer, blev formuleringen af stk. 1 og 3 ændret, således at den nu nævner både forsvarerens og sigtedes ret til aktindsigt. Endvidere ændredes bestemmelsen, så alene udtrykket ”sigtede” benyttes og ikke som tidligere ”sigtede og tiltalte”. Dette er i overensstemmelse med sprogbrugen i kapitel 66 i øvrigt, og udtrykket ”sigtede” omfatter naturligvis også tiltalte.

⁴⁸ Lovforslaget L218 (2002-03), punkt 3.3.2.3 samt bemærkningerne til § 745 b.

⁴⁹ Se f.eks. Rowe og Davis mod Storbritannien, dom af 16. februar 2000, præmis 61.

⁵⁰ Smith m.fl., ”Straffeprocessen”, s. 313.

⁵¹ Jf. Justitsministeriets bemærkninger i Kommenteret høringsoversigt (L218 – bilag 1) under pkt. 4.2.

3.3.2 De hensyn, der kan begrunde en fravigelse af forsvarerens og sigtedes aktindsigt

Forsvarerens og sigtedes adgang til aktindsigt kan efter § 729 c, stk. 1 fraviges, hvis det er påkrævet af hensyn til 1) fremmede magter, 2) statens sikkerhed, 3) sagens opklaring, 4) tredjemands liv eller helbred, 5) efterforskningen af en anden verserende sag om en lovovertrædelse, som efter loven kan straffes med fængsel i 6 år eller derover, eller som udgør en forsætlig overtrædelse af straffelovens kapitler 12 eller 13, eller 6) beskyttelse af fortrolige oplysninger om politiets efterforskningsmetoder. Hensynene under 1) til 5) svarer til de hensyn, der kan begrunde et forsvarerpålæg efter § 729 a, stk. 4.

For så vidt angår hensynet under 1) om fremmede magter, skal dette ifølge forarbejderne til rockerloven fortolkes i overensstemmelse med det tilsvarende hensyn i den før rockerloven gældende bestemmelse i § 745, stk. 4. Stiller udenlandske myndigheder eksempelvis fortrolige oplysninger til rådighed for danske politimyndigheder i forbindelse med en konkret sag, og ønsker de udenlandske myndigheder, at disse oplysninger også i Danmark behandles fortroligt af hensyn til denne stats sikkerhed, kan der i forbindelse med en vurdering efter § 729 c, stk. 1 være tale om, at der foreligger et hensyn til fremmede magter.⁵² Et sådant ønske eller vilkår fra udenlandske myndigheder vil normalt indgå med *betydelig vægt* i vurderingen af, om der foreligger et hensyn til en fremmed magt.⁵³ Da undtagelse af materiale fra sigtedes og forsvarerens aktindsigt er et intenst indgreb, bør det undersøges om de udenlandske myndigheder vil modsætte sig en udlevering til forsvareren med tavshedsplæg efter § 729 a, stk. 4.⁵⁴

Hensynet under 2) om statens sikkerhed skal ligeledes fortolkes på samme måde, som den dagældende § 745, stk. 4 skulle fortolkes. I forarbejderne til rockerloven gøres det under bemærkningerne til § 745 b gældende, at forsvarerpålæg kun sjældent vil være tilstrækkeligt til at sikre varetagelsen af hensyn til fremmede magter eller statens sikkerhed. Der lægges således op til, at fravigelse af sigtedes og forsvarerens aktindsigt skulle være det normale i disse tilfælde. Synspunktet er ikke nærmere begrundet og må afklares i retspraksis.⁵⁵ Se i denne forbindelse U 2002.1819/1 H, hvor Højesteret fandt, at der ikke var tilstrækkeligt grundlag for at antage, at hensynet til fremmede magter gjorde det påkrævet at undtage materiale fra forsvarerens aktindsigt. Højesteret nåede til dette resultat under henvisning til at anklagemyndigheden ikke havde undersøgt, om den udenlandske myndighed ville modsætte sig en udlevering med tavshedsplæg.

Hensynet under 3) om sagens opklaring skal tilsvarende fortolkes på samme måde som under den dagældende bestemmelse i § 745, stk. 4. Hensynet blev medtaget ved retsplejereformen i 1978, da man fandt at muligheden for at udelukke en advokat fra at virke som forsvarer efter retsplejelovens §§ 730 og 733 ikke altid ville være tilstrækkelig for at undgå, at opklaringsarbejdet hindres eller hensynet til statens sikkerhed kompromitteres, hvis forsvarerens opfattelse af betydningen af at vise diskretion over for sigtede med hensyn til de oplysninger, han er kommet i besiddelse af, afviger fra politiets vurdering.⁵⁶ Det man tilsyneladende ønskede, var at skabe mulighed for at fravige forsvarerens adgang til aktindsigt, hvor man fandt, at der var en risiko for, at forsvareren ville mordre eller opklaringen af sagen ved f.eks. at advare eller påvirke sigtede, medsigtede, vidner eller andre.

På trods af, at bestemmelsen ved lovændringen i 2003 blev udvidet således, at en fravigelse af forsvarerens og sigtedes adgang nu kan gælde indtil videre, dvs. også til efter hovedforhandlingen, blev der ikke i forarbejderne givet en nærmere omtale af bestemmelsens anvendelsesområde. Smith

⁵² Jf. lovforslag L218 (2002-03) under bemærkningerne til § 745 b.

⁵³ Se Kommenteret retsplejelov, note 3 ad § 729 c.

⁵⁴ Se herved Rigsadvokaten Informerer 8/2002, der er udsendt på baggrund af Højesterets afgørelse i U.2002.1819/1H. Afgørelsen er refereret i meddelelsen.

⁵⁵ Se lovforslag L218 (2002-03), punkt 3.3.2.3 og Kommenteret Retsplejelov note 4 ad § 729 c.

⁵⁶ Se bet. 622/1971, s. 43.

m.fl.⁵⁷ påpeger, at når sagen er færdig efterforsket, når tiltalte eventuelt har afgivet forklaring under hovedforhandlingen, samt når anklagemyndighedens vidneførelse er tilendebragt, er det vanskeligt at forestille sig oplysninger, hvor der ikke vil være knyttet væsentlig betænkelighed for varetagelsen af tiltaltes forsvar, hvis oplysningerne tilbageholdes. Bestemmelsen må derfor antages i praksis at blive anvendt med den begrænsning, at fravigelsen bortfalder, når tiltalte har haft lejlighed til at afgive forklaring under hovedforhandlingen, eller senest i særlige undtagelsestilfælde, når anklagemyndighedens bevisførelse er afsluttet.

Bestemmelsen blev anvendt i U 2009.791/1 H i forbindelse med en efterforskning af en sag om organiseret kriminalitet med tilknytning til rockerkredse.

I U 2009.791/1 H var der tale om efterforskning af organiseret kriminalitet i stort omfang begået af gerningsmænd med tilknytning til rockerkredse. Byretten havde efter anmodning fra anklagemyndigheden truffet beslutning om aflytning af telefonnumre tilhørende andre mistænkte i sagen, der var på fri fod, og om, at de for de sigtede beskikkede forsvarere blev begrænset i deres adgang til aktindsigt i medfør af retsplejelovens § 729 c, stk. 1, nr. 3, om hensynet til sagens opklaring, således at de sigtede og deres forsvarere hverken måtte gøres bekendt med retsmødets afholdelse, de fremlagte begæringer og bilag eller rettens kendelse, jf. retsplejelovens § 748, stk. 1, 2. pkt. og stk. 2, 3. pkt. Advokat A, der var blevet beskikket som indgrebsadvokat i medfør af retsplejelovens § 784, stk. 1, og som advokat for de sigtede i medfør af § 729 c, stk. 5, kærede kendelsen til landsretten og efter stadfæstelse med Procesbevillingsnævnets tilladelse til Højesteret.

Højesteret bemærkede, at afgørelserne var truffet i en sag om efterforskning af organiseret kriminalitet i stort omfang begået af gerningsmænd med tilknytning til rockerkredse. Afgørelserne omfattede alene oplysninger om iværksættelse af foranstaltninger mod andre mistænkte i sagen end de sigtede, og disse mistænkte var på fri fod. Det kunne ikke give anledning til væsentlige betænkeligheder for varetagelsen af de sigtedes forsvar, at oplysningerne blev undtaget fra aktindsigt, da oplysningerne må anses for at være uden betydning for forsvaret, og efter oplysningernes følsomme karakter var det påkrævet at undtage dem fra aktindsigt som sket. De sigtede og deres forsvarere havde som følge heraf heller ikke krav på at blive underrettet om de afholdte retsmøder, jf. herved retsplejelovens § 748, stk. 7. Den Europæiske Menneskerettighedskonventions artikel 6 kunne ikke føre til et andet resultat. Højesteret stadfæstede herefter kendelserne med bemærkning om, at der i landsrettens kendelse burde have været taget stilling til begrænsningens tidsmæssige udstrækning, jf. retsplejelovens § 729 c, stk. 4, 2. og 3. pkt.

Efter hensyn nr. 4) kan også hensyn til tredjemands liv eller helbred begrunde en undtagelse af materiale fra forsvarerens adgang til aktindsigt efter § 729 c. Der stilles ikke hermed krav om, at der skal foreligge konkrete oplysninger eller trusler om, at tredjemand vil lide overlast. På den anden side vil heller ikke enhver abstrakt risiko for overgreb begrunde en fravigelse af forsvarerens og sigtedes aktindsigt. Sigtedes eller tiltaltes eventuelle tilknytning til en organisation eller et netværk af personer, der er kendt for at anvende grov vold eller trusler om grov vold mod personer, der afslører deres kriminalitet, kan således efter omstændighederne begrunde en begrænsning af forsvarerens adgang til aktindsigt.⁵⁸

I U 2005.1205 H var T1 og T2 sigtede for forsøg på røveri begået med skarpladte våben og for vold af særlig farlig karakter. Byretten afsagde i medfør af retsplejelovens § 729 c kendelse om, at nogle nærmere angivne passager i nogle politirapporter vedrørende afhøring af vidnerne A og B indtil videre skulle indtages fra de sigtedes forsvareres aktindsigt. T1 og T2 havde nær tilknytning til rockermiljøet, og en af de sigtede havde kontaktet det ene af vidnerne to gange. Hensynet dels til dagens opklaring, dels til de to vidners liv og helbred gjorde det derfor påkrævet at fravige hovedreglen om forsvarernes aktindsigt. Både landsretten og Højesteret stadfæstede kendelsen.

I U 2005.3077/1 H var det påkrævet at undtage oplysning om baggrunden for etablering af telefonaflytning fra beskikket forsvarers aktindsigt af hensyn til beskyttelse af et vidnes liv og helbred, jf. retsplejelovens § 729 c, stk. 1, nr. 4, hvorved bemærkes, at oplysningerne ikke var af en sådan karakter, at fravigelsen af retten til aktindsigt gav anledning til væsentlige betænkeligheder for varetagelsen af forsvaret.

⁵⁷ Smith m.fl., "Straffeprocessen", s. 310f.

⁵⁸ Jf. lovforslag L218 (2002-03) under bemærkningerne til § 745 b.

Hensynet under 5) til efterforskningen i en anden verserende sag af alvorlig karakter blev ved lovændringen i 2003 indsat som led i bestræbelserne på at forbedre bekæmpelsen af organiseret kriminalitet. Justitsministeriet fandt på baggrund af arbejdsgruppens arbejde, at når forsvareren og dermed sigtede får adgang til oplysninger, der stammer fra efterforskningen af en anden verserende sag, er der risiko for, at det væsentligt kan forringe politiets muligheder for at gennemføre efterforskningen af den anden sag.⁵⁹ Modtager politiet oplysninger til brug for den konkrete sag fra en anden dansk politimyndighed, kan disse oplysninger efter bestemmelsen kun undtages fra forsvarerens adgang til aktindsigt, hvis videregivelse af oplysningerne kan være ødelæggende for en anden efterforskning vedrørende alvorlig kriminalitet som eksempelvis manddrab, grov vold, alvorlig narkotikakriminalitet eller menneskehandel.

I U 2004.1887 H havde politiet i en politirapport af 7. mej 2003 anmodet byretten om tilladelse til at foretage aflytning af en mobiltelefon. Aflytningen skulle ske som led i efterforskning af heroinsmugling i stort omfang rettet mod en række navngivne mistænkte. Baggrunden for aflytningsønsket var, at telefonens indehaver 22 gange inden for de seneste 3 uger havde været i kontakt med en af de mistænkte telefon, der i forvejen blev aflyttet. Rapporten indeholdt gengivelse af to af disse aflyttede samtaler og redegørelsen for en observation af et møde mellem de to personer. Byretten gav ved kendelse af 8. maj 2003 tilladelse til aflytningen. Mobiltelefonens ejer, T, blev senere sigtet for at have indført og opbevaret et stort parti hash med henblik på videreoverdragelse. I forbindelse med et retsmøde den 23. juni 2003 anmodede T's forsvarer om udlevering af kendelsen af 8. maj 2003 og politirapporten af 7. maj 2003. Efter anmodning fra politiet bestemte byretten, at politirapporten i medfør af retsplejelovens § 745 b, stk. 1, nr. 5 (nu § 729 c, stk. 1, nr. 5), skulle undtages fra forsvarerens aktindsigt indtil 6. oktober 2003.

Landsretten stadfæstede kendelsen med henvisning til de af byretten anførte grunde.

Højesteret tiltrådte, at spørgsmålet om at undtage rapporten fra aktindsigt skulle afgøres efter § 745 b, der var indføjet ved lov nr. 436 af 10. juni 2003. Højesteret tiltrådte endvidere, at det ud fra en afvejning af hensynet til efterforskning af alvorlig kriminalitet og hensynet til varetagelsen af sigtedes forsvar – foretaget i overensstemmelse med § 745 b og Menneskerettighedsdomstolens praksis i henhold til Menneskerettighedskonventionens artikel 6 – var påkrævet at undtage politirapporten fra forsvarerens aktindsigt som sket.

Også en verserende efterforskning af en lovovertrædelse i udlandet kan begrunde en undtagelse fra forsvarerens adgang til aktindsigt, hvis en handling svarende til den lovovertrædelse, der efterforskes i udlandet, efter dansk ret kan straffes med fængsel indtil 6 år eller derover eller udgør en forsætlig overtrædelse af bestemmelser i det pågældende lands lovgivning, der svarer til straffelovens kapitler 12 og 13.⁶⁰

Efter nr. 6) kan hensynet til at beskytte fortrolige oplysninger om politiets efterforskningsmetoder begrunde en fravigelse af sigtedes og forsvarerens adgang til aktindsigt. Hensynet er indsat ved lovændringen i 2003, men blev ikke som hensynet under 5) indsat i § 729 a, stk. 4 om forsvarerpålæg. Begrundelsen for dette var, at et forsvarerpålæg ikke ville være tilstrækkeligt til at beskytte fortrolige oplysninger om politiets efterforskningsmetoder, da et forsvarerpålæg efter § 729 a, stk. 4 bortfalder senest, når tiltalte har afgivet forklaring under hovedforhandlingen.

I lovforslaget angives det, at der her er tale om en type af oplysninger, der typisk vil være uden betydning for varetagelsen af sigtedes eller tiltaltes forsvar.⁶¹ For så vidt angår oplysninger om politiets efterforskningsmetoder, kan der eksempelvis være tale om tekniske oplysninger af politiets aflytningsudstyr og -metoder mv. En sådan oplysning vil endvidere være ”fortrolig”, hvis politiet har en særlig interesse i at holde oplysningen hemmelig, og oplysningen ikke er almindeligt kendt.⁶²

⁵⁹ Se lovforslag L218 (2002-03) under 3.3.2.2.

⁶⁰ Jf. lovforslag L218 (2002-03), under bemærkningerne til § 745 a. Der henvises hertil under bemærkningerne til § 745 b.

⁶¹ Jf. lovforslag L218 (2002-03), under bemærkningerne til § 745 b.

⁶² Jf. lovforslag L218 (2002-03), under bemærkningerne til § 745 b.

I U 2008.2071 Ø, der bl.a. drejede sig om narkotika og besiddelse af våben, var der grundlag for at fravige forsvarerens adgang til aktindsigt for at beskytte politiets efterforskningsmetoder. Politiet havde efter henvendelse fra en anonym person fundet nogle tasker i en elevatorskakt. Taskerne indeholdte bl.a. flere våben, penge og narkotika. Samme dag installerede politiet aflytnings- og videoovervågningsudstyr i og ved elevatorskakten for at finde mulige gerningsmænd. Udstyret blev efterfølgende stjålet. En DNA-analyse påviste, at T's fingeraftryk sad på flere af de fundne effekter. T blev tiltalt for overtrædelse af bl.a. straffelovens § 191, stk. 2 jf. stk. 1, og § 192 a. T's forsvarer anmodede politiet om at fremkomme med nærmere specificerede oplysninger om aflytnings- og videoovervågningsudstyret. Politiet afslog anmodningen og anførte som begrundelse herfor bl.a., at oplysningerne ikke var nedfældet eller beskrevet i rapportform eller i øvrigt tilvejebragt til brug for sagen. Forsvareren indbragte afslaget for byretten, der besluttede ikke at imødekomme en anmodning fra forsvareren om at pålægge politiet at fremkomme med nærmere angivne oplysninger bl.a. med henvisning til, at der var tale om fortrolige oplysninger om politiets efterforskningsmetoder jf. retsplejelovens § 729 c, stk. 1, nr. 6.

Landsretten tiltrådte, at der i sagen var grundlag for at fravige forsvarerens adgang til aktindsigt i medfør af § 729 c, stk. 1, nr. 6, og at dette ikke gav anledning til væsentlige betænkeligheder for varetagelsen af T's forsvar, jf. retsplejelovens § 729 c, stk. 2.

Hvis et eller flere af de opregnede hensyn kun gør sig gældende for en del af materialet, skal forsvareren gøres bekendt med det øvrige indhold af materialet, jf. § 729 c, stk. 3.

3.3.3 *Fravigelse af adgangen til aktindsigt må ikke give anledning til væsentlige betænkeligheder for varetagelsen af forsvareren*

Det følger af retsplejelovens § 729 c, stk. 2, at hvis en fravigelse af sigtedes og forsvarerens ret til aktindsigt efter § 729 c, stk. 1 vil give anledning til væsentlige betænkeligheder for varetagelsen af sigtedes forsvar, kan der aldrig ske undtagelse af materialet. Dette gælder uanset, om det hensyn, der begrundet anmodningen om begrænsning i sigtedes og forsvarerens adgang til aktindsigt, måtte være af meget væsentlig betydning. I disse tilfælde må politiet således enten lade forsvareren få det pågældende materiale – eventuelt med tavshedspålæg – eller frafalde sigtelsen.⁶³

Det skal efter bestemmelsen i § 729 c, stk. 2 være tale om *væsentlige* betænkeligheder for varetagelsen af forsvareren, for at fravigelse af adgang til aktindsigt efter stk. 1 er udelukket. Der kan således træffes afgørelse om fravigelse af sigtedes og forsvarerens aktindsigt, også selvom afgørelsen giver anledning til betænkeligheder for varetagelsen af forsvareren. Der må blot ikke være tale om væsentlige betænkeligheder.

I U 2004.1887 H, der er refereret ovenfor, anførte byretten i sin kendelse følgende: ”Afgørelsen findes ikke at give væsentlige betænkeligheder, jf. retsplejelovens § 745 b, stk. 2.” Landsretten tiltrådte at betingelserne for at undtage materialet fra forsvarerens aktindsigt efter § 745 b, stk. 1, nr. 5 var opfyldt og anførte derefter at ”... dette ikke var afskåret efter retsplejelovens § 745 b, stk. 2”. Højesteret var mere udførlig i sin begrundelse: ”Ligeledes af de grunde, der er anført af byretten, tiltræder Højesteret, at det ud fra en afvejning af hensynet til efterforskningen af alvorlig kriminalitet og hensynet til varetagelsen af sigtedes forsvar – foretaget i overensstemmelse med § 745 b og Den Europæiske Menneskeretsdomstols praksis i henhold til Menneskerettighedskonventionens artikel 6 – måtte anses for påkrævet at undtage politirapporten fra forsvarerens aktindsigt som sket.” Jørgen Jochimsen⁶⁴ forudså efter afsigelsen af landsrettens kendelse, at de anvendte formuleringer ville finde anvendelse i fremtidige afgørelser og kritiserer i den forbindelse, at det ikke af afgørelserne vil kunne ses, om retten har lagt til grund, at afgørelsen om at undtage det pågældende materiale fra forsvarerens og sigtedes adgang til aktindsigt ikke giver anledning til betænkeligheder med hensyn til varetagelsen af forsvareren, eller nok giver anledning til betænkeligheder men ikke til væsentlige betænkeligheder. I U 2008.2071 Ø, der ligeledes er refereret ovenfor, anvendte landsretten en lignende formulering: ”På baggrund af det i forarbejderne til retsplejeloven gengivne og i øvrigt

⁶³ Jf. lovforslag L218 (2002-03), under bemærkningerne til § 745 b.

⁶⁴ Jørgen Jochimsen, ”Anonyme vidner”, s. 192.

af de grunde, byretten har anført, tiltræder landsretten, at der i sagen er grundlag for at fravige forsvarerens adgang til aktindsigt i medfør af retsplejelovens § 729 c, stk. 1, nr. 6, og at dette ikke giver anledning til væsentlige betænkeligheder for varetagelsen af tiltaltes forsvar, jf. retsplejelovens § 729 c, stk. 2.”

3.3.4 *Kompetencen*

Efter retsplejelovens § 729 c, stk. 1, er det retten, der er tillagt kompetencen til at træffe afgørelse om fravigelse af adgangen til aktindsigt. Under hovedforhandlingen i en straffesag skal en afgørelse i medfør af § 729 c træffes af en dommer, i landsretten en afdeling, der ikke deltager i hovedforhandlingen, jf. retsplejelovens § 60, stk. 6. Rettens afgørelse sker efter anmodning fra politiet og efter en konkret vurdering af omstændighederne i den enkelte sag. Afgørelsen træffes ved kendelse, hvori de konkrete omstændigheder i sagen, der begrundet fravigelsen af sigtedes og forsvarerens adgang til aktindsigt anføres, jf. § 729 c, stk. 4. Træffer retten afgørelse om, at fravigelsen skal gælde indtil videre, skal retten på ny vurdere fravigelsen, før hovedforhandlingen indledes. Hvis hensynet, der begrundede fravigelsen af adgangen til aktindsigt, bortfalder, er politiet forpligtet til af egen drift at udlevere oplysningerne til forsvareren⁶⁵. Træffer retten afgørelse om, at fravigelsen skal gælde i et nærmere fastsat tidsrum, kan afgørelsen forlænges ved senere kendelse.

Har retten truffet afgørelse om, at fravigelsen af forsvarerens adgang til aktindsigt er tidsubegrænset, skal retten forud for domsforhandlingens begyndelse tage stilling til fravigelsen igen for at vurdere, om denne fortsat er påkrævet af hensyn til eksempelvis fremmede magter.⁶⁶ Den fornyede prøvelse skal tillige sikre, at det fortsat ikke medfører væsentlige betænkeligheder for varetagelsen af tiltaltes forsvar at undtage det pågældende materiale fra forsvarerens adgang til aktindsigt. Det påhviler politiet at sørge for, når sagen er berammet til domsforhandling, at indbringe spørgsmålet om fortsat fravigelse af forsvarerens og sigtedes adgang til aktindsigt efter § 729 c for retten. Den fornyede prøvelse bør formentlig som hovedregel finde sted senest 4 uger før domsforhandlingens begyndelse for at undgå, at en eventuel udlevering af det materiale, som forsvareren hidtil ikke har fået aktindsigt i, vil gøre det nødvendigt at udsætte hovedforhandlingen for at give forsvaret rimelig tid til at sætte sig ind i de – for forsvaret – nye oplysninger.⁶⁷

Efter retsplejelovens § 60, stk. 5 er den dommer, der har truffet afgørelse om, hvorvidt der kan undtages materiale fra forsvarerens og sigtedes adgang til aktindsigt, inhabil under hovedforhandlingen i den senere straffesag, da dommeren på baggrund af sit forudgående kendskab til sagen vil være i besiddelse af oplysninger, der ikke er forsvaret bekendt. En dommers inhabilitet antages normalt at have afsmittende virkning for retsassessorer og fuldmægtige ved samme embede, f.eks. hvis dommeren har en personlig interesse i sagens udfald. I det her omhandlede tilfælde, hvor dommerens inhabilitet ikke er begrundet i egeninteresse i sagens udfald, men derimod i at den pågældende dommer i forbindelse med behandlingen af en anmodning fremsat af politiet efter § 729 c har fået kendskab til oplysninger, som forsvareren og sigtede ikke kender, vil inhabiliteten ikke smitte af på retsassessorer og fuldmægtige ved samme embede.

Det må være op til anklagemyndigheden at afgøre, hvorvidt nye oplysninger, der først kommer frem under hovedforhandlingen, kan begrunde, at en begrænsning af sigtedes og forsvarerens ret til aktindsigt skal tages op på ny. Hverken retten, sigtede eller forsvareren har kendskab til de nye oplysningers betydning for spørgsmålet, og den dommer, der har truffet afgørelse om fravigelse af adgangen til aktindsigt er inhabil i forbindelse med hovedforhandlingen og den beskikkede indgrebsadvokat, jf. nedenfor, skal heller ikke virke for forsvaret under hovedforhandlingen. Anklage-

⁶⁵ Jf. herved det almindelige objektivitetsprincip.

⁶⁶ Jf. lovforslag L218 (2002-03), under bemærkningerne til § 745 b.

⁶⁷ Jf. lovforslag L218 (2002-03), under bemærkningerne til § 745 b sammenholdt med pkt. 3.3.2.4. Sammenhold med Den Europæiske Menneskerettighedskonvention artikel 6, stk. 3, litra b.

myndigheden skal kun anmode om fornyet prøvelse, hvis anklagemyndigheden vil gøre gældende, at det pågældende materiale fortsat skal undtages forsvarerens og sigtedes aktindsigt. I modsat fald skal anklagemyndigheden blot udlevere materialet til forsvareren eller sigtede og retten. Ved fornyet prøvelse af spørgsmålet vil det ikke være den dommer, der leder hovedforhandlingen, der skal træffe afgørelse, men derimod den dommer, der tidligere har truffet afgørelse om spørgsmålet.

Af Justitsministeriets besvarelse af spørgsmål nr. 48 fra Folketingets Retsudvalg⁶⁸, fremgik det bl.a.:

”Den dommer, der har truffet afgørelsen om at undtage materiale fra aktindsigt, skal ikke have tilsendt retsbøger og andet materiale løbende. Hvis der skulle fremkomme nye oplysninger under domsforhandlingen, der har betydning for den afgørelse om konkret undtagelse af materiale fra forsvarerens adgang til aktindsigt, der er truffet (og eventuelt forlænget) forud for domsforhandlingen, er anklagemyndigheden forpligtet til at anmode om en fornyet prøvelse efter den foreslåede § 745 b. Det vil i givet fald ikke være den dommer, der leder domsforhandlingen, der skal træffe afgørelse om, hvorvidt der fortsat kan undtages materiale fra forsvarerens aktindsigt, men derimod den dommer, der tidligere har truffet afgørelse om spørgsmålet.

Endvidere er politiet forpligtet til af egen drift at udlevere oplysningerne til forsvareren, hvis politiet finder, at hensynet, der begrundede undtagelsen fra forsvarerens adgang til aktindsigt, ikke længere er til stede”.

Det ses ikke af bemærkningerne, om det i tilfælde af kære skal være den samme landsretsafdeling, som tidligere måtte have behandlet sagen, der skal behandle et nyt kæremål. Jochimsen⁶⁹ anfører, at bemærkningerne må forstås således, at hvis spørgsmålet opstår under hovedforhandlingen af en ankesag for landsretten, er det den byretsdommer, der tidligere har bestemt, at materialet skal undtages fra forsvarerens og sigtedes aktindsigt, som spørgsmålet på ny skal foreligges for.

Vedrørende den situation, at en dommer, der har truffet afgørelse om konkret at undtage materiale fra forsvarerens og sigtedes aktindsigt efter § 729 c, efterfølgende bliver bekendt med forhold, der peger på, at det pågældende materiale alligevel ikke bør være undtaget fra aktindsigt. I en sådan situation vil dommeren ikke være bundet af tavshedspligt i forhold til anklagemyndigheden. Den naturlige fremgangsmåde vil således være, at dommeren retter henvendelse til anklagemyndigheden om de pågældende oplysninger.⁷⁰

Jochimsen⁷¹ sammenfatter om denne situation, at hvis den forekommer, må anklagemyndigheden fremlægge materialet og dermed ophæve begrænsningen i aktindsigten. Allerede ved at den dommer, der har truffet afgørelsen om begrænsningen af aktindsigt, retter henvendelse til anklagemyndigheden, er der skabt en sådan tvivl om, hvorvidt afgørelsen stadig kan stå ved magt under hensyn til bestemmelsen i § 729 c, stk. 2. Opretholder anklagemyndigheden påstanden om begrænsning af aktindsigten, kan man vanskeligt forestille sig, at anklagemyndigheden i den situation kan undlade at indbringe spørgsmålet på ny, og det skal så indbringes for den dommer, der har rejst spørgsmål om forhold, der peger på, at det pågældende materiale alligevel ikke bør være undtaget fra forsvarerens adgang til aktindsigt.

Inden retten træffer afgørelse efter § 729 c, skal der beskikkes en indgrebsadvokat for den sigtede, jf. herom nedenfor under 3.3.6. Afgørelsen kan kæres af indgrebsadvokaten efter de almindelige regler herom, jf. § 729 c, stk. 4, 4. pkt.

3.3.5 Udelukkelse af sigtede og forsvareren

Retsmødet, hvor der træffes beslutning om fravigelse af forsvarerens og sigtedes adgang til aktindsigt efter § 729 c, afholdes i medfør af retsplejelovens § 747, stk. 1. Som udgangspunkt skal sigtede

⁶⁸ Spørgsmål nr. 48 af 28. maj 2003 fra Folketingets Retsudvalg vedrørende forslag til lov om ændring af straffeloven og retsplejeloven (Bekæmpelse af rockerkriminalitet og anden organiseret kriminalitet) (L 218 – bilag 70)

⁶⁹ Jochimsen, Jørgen, ”Anonyme vidner”, s. 202.

⁷⁰ Jf. spørgsmål nr. 49 af 28. maj 2003 fra Folketingets Retsudvalg vedrørende forslag til lov om ændring af straffeloven og retsplejeloven (Bekæmpelse af rockerkriminalitet og anden organiseret kriminalitet) (L 218 – bilag 70)

⁷¹ Jørgen Jochimsen, ”Anonyme vidner”, s. 203.

og forsvareren underrettes om alle retsmøder og er berettiget til at overvære dem, jf. retsplejelovens § 748, stk.1, 1. pkt. og stk. 2, 1. pkt. Dette gælder dog ikke retsmøder, der afholdes i henhold til § 729 c, eller hvor der fremlægges oplysninger, der efter § 729 c er undtaget fra forsvarerens og sigtedes adgang til aktindsigt, og hvor der efter § 784 beskikkes en advokat for den, som indgrebet vedrører, jf. § 748, stk. 7. Retsmøder, der afholdes med henblik på at træffe afgørelse efter § 729 c, skal ikke medtages på retslisten, jf. bkg. nr. 546 af 18. juni 2004 om retslistor og om massemedier-nes aktindsigt i og opbevaring af kopier af anklageskrifter og retsmødebegæringer mv. § 1, stk. 4.⁷²

Som konsekvens af bestemmelsen, har sigtede og forsvareren ikke ret til at modtage en kopi af kendelsen, der som anført ovenfor indeholder en nærmere opregning af de konkrete omstændigheder, der begrunder en fravigelse af reglerne i §§ 729 a og 729 b. Forsvareren og sigtede vil heller ikke få besked om, at der er truffet afgørelse om begrænsning af adgangen til aktindsigt.

Skulle forsvareren eller sigtede alligevel få kendskab til, at der er truffet afgørelse efter § 729 c, eller at der er mulighed for, at en sådan afgørelse kan blive truffet, kan forsvareren ikke indbringe spørgsmålet for retten. Spørgsmål om helt at undtage materiale fra forsvarerens og sigtedes aktindsigt kan således ikke indbringes for retten i medfør af retsplejelovens § 746, da § 746 omhandler tvister vedrørende politiets efterforskningskridt eller sigtedes og forsvarerens beføjelser, og bestemmelsen indeholder således en legalitetskontrol, der sikrer at retten træffer afgørelse i sager, hvor politiet/anklagemyndigheden og forsvareren (eller sigtede) er uenige om efterforskningskridt eller beføjelser. Da det er retten der har kompetencen til at træffe beslutning efter § 729 c, er der hermed indført obligatorisk legalitetskontrol i forbindelse med afgørelser om helt at undtage materiale fra forsvarerens og sigtedes adgang til aktindsigt.

3.3.6 *Beskikkelse af indgrebsadvokat*

Efter retsplejelovens § 729 c, stk. 5 skal der, inden retten træffer afgørelse efter § 729 c, stk. 1, beskikkes en advokat for sigtede, og advokaten skal have lejlighed til at udtale sig. Advokaten beskikkes fra den særlige kreds af advokater, der er nævnt i retsplejelovens § 784, stk. 2 – de såkaldte ”tys advokater”.

Advokaten skal underrettes om alle retsmøder, der afholdes med henblik på at opnå rettens kendelse om fravigelse fra §§ 729 a og 729 b, og er berettiget til at overvære disse samt til at gøre sig bekendt med det materiale, som politiet har tilvejebragt til brug for den sag, som sigtelsen angår.⁷³ § 785, stk. 1, 2.-5- pkt., og stk. 2, finder tilsvarende anvendelse.

Dette indebærer, at advokaten som udgangspunkt har ret til at få udleveret en genpart af materialet. Politiet kan dog undlade udlevering af materiale, som politiet finder er af særlig fortrolig karakter. Hvis advokaten ønsker genpart af det fortrolige materiale, skal politiet på advokatens begæring indbringe spørgsmålet for retten til afgørelse. Advokaten må ikke give de modtagne oplysninger videre til andre eller uden politiets samtykke sætte sig i forbindelse med den, over for hvem indgrebet er begæret foretaget. Den beskikkede indgrebsadvokat må ikke give møde ved anden advokat eller fuldmægtig. Efter § 785, stk. 2 finder bestemmelserne om beskikkede forsvarere i retsplejelovens kapitel 66 og § 746, stk. 1, samt bestemmelserne i kapitel 91 om sagsomkostninger anvendelse på den beskikkede indgrebsadvokat. Desuden kan retten bestemme, at den beskikkede advokat ikke senere under sagen kan virke som forsvarer for nogen sigtet.

Den beskikkede advokat skal ikke efter at afgørelsen, om at materialet kan undtages fra forsvarerens og sigtedes adgang til aktindsigt, er truffet løbende orienteres om sagens udvikling mv.

⁷² I Smith m.fl., ”Straffeprocessen”, s. 316, note 112 anføres det, at retslisten ikke skal indeholde oplysninger om navnet på sigtede eller tiltalte, den beskikkede advokat eller sagens indhold, jf. bkg. nr. 811 af 28. oktober 1999 § 2, stk. 3. Dette er en fejl. Bkg. nr. 811 af 28. oktober 1999 blev afløst af bkg. 546 af 18. juni 2004, der trådte i kraft 1. juli 2004.

⁷³ Vedr. afgrænsningen af hvilket ”materiale, som politiet har tilvejebragt til brug for den sag, som sigtelsen angår”, se ovenfor under 3.1.4.

4 Sigtedes aktindsigt i afsluttede straffesager

4.1 Baggrund

Bestemmelsen i retsplejelovens § 729 d angår sigtedes aktindsigt i afsluttede straffesager, jf. § 41, stk. 5, 2. pkt. Det bemærkes, at sigtede altid har ret til at få udskrift af dommen efter retsplejelovens § 219 a, stk. 5. Bestemmelsen blev indsat ved lovændringen i 2004⁷⁴, og var en modernisering og samordning af de dagældende regler i retsplejelovens § 41 og forvaltningslovens § 18. Ved lovændringen samlede man reglerne om sigtedes aktindsigt hos politiet og anklagemyndigheden i retsplejeloven, således at forvaltningslovens § 18 nu kun gælder i straffesager, der behandles ved andre administrative myndigheder end politiet og anklagemyndigheden, jf. forvaltningslovens § 18, stk. 2.⁷⁵ Offentlighedsloven gælder ikke for sager inden for strafferetsplejen jf. samme lovs § 2, stk. 1. Forvaltningslovens kapitel 4 om parters aktindsigt gælder – bortset fra § 18 – ligeledes ikke for sager om strafferetlig forfølgning, jf. samme lovs § 9, stk. 3.

Den, der har været sigtet, kan forlange at blive gjort bekendt med dokumenter, der vedrører sagen, herunder indførsler i retsbøgerne, jf. § 729 d, stk. 1. Udtrykket ”den, der har været sigtet”, omfatter i overensstemmelse med sprogbrugen i retsplejelovens kapitel 66 også den, der har været tiltalt og eventuelt domfældt. Antageligvis omfatter bestemmelsen både den, der formelt har været sigtet samt den, der dog ikke har været formelt sigtet, men som med føje har anset sig for at være sigtet.^{76 77} Hvis en straffesag behandles af politiet efter at have været behandlet af en anden administrativ myndighed, gælder § 729 d også for aktindsigt i det materiale, som politiet har modtaget fra den anden administrative myndighed. Hvis en efterforskning indstilles i medfør af retsplejelovens § 749, uden at nogen har været sigtet – eller med føje har anset sig for sigtet – finder § 729 d ikke anvendelse. Dette udelukker dog ikke, at der gives aktindsigt i sagen. En anmodning må behandles efter princippet om meroffentlighed.⁷⁸

Der er ikke i bestemmelsen fastsat nogen tidsgrænse for, hvor lang tid efter sagens afslutning den, der har været sigtet, kan forlange aktindsigt.

4.2 Sagen er endeligt afsluttet

Sagen er endeligt afsluttet, når der foreligger en endelig afgørelse, dvs. en afgørelse, som ikke kan anfægtes ved ordinære retsmidler. Hermed menes retsmidler, der kan iværksættes uden særlig tilladelse eller lignende. Straffesagen er således afsluttet, når der er afsagt dom i første instans, og ankefristen er udløbet, uden at der er iværksat anke. Der skal i denne forbindelse ikke tages hensyn til et eventuelt ankeafkald.⁷⁹

Jens Røn⁸⁰ bemærker, at dette bl.a. må ”... ses i lyset af de praktiske vanskeligheder, der kan være ved at få oplyst, om der eventuelt måtte være givet et ankeafkald. I praksis kan der således bortses fra, at der eventuelt måtte være givet et ankeafkald (dvs. at dette ikke behøver at blive undersøgt nærmere), således at sagen først anses for en-

⁷⁴ Lov nr. 215 af 31. marts 2004.

⁷⁵ Der vil typisk være tale om sager vedrørende administrative bødeforelæg fra andre myndigheder end politiet.

⁷⁶ Se herved Rigsadvokaten Informerer nr. 36/2004, pkt. 3.3.3.

⁷⁷ En person kan med føje anse sig selv som sigtet, hvis politiet eksempelvis under en afhøring har udtrykt en stærk mistanke mod den pågældende, uden at der formelt er rejst sigtelse mod pågældende. Se f.eks. Smith m.fl., ”Straffeprocessen”, s. 184ff.

⁷⁸ Jf. retsplejelovens § 41 g. Se f.eks. Jens Røn, ”Aktindsigt i retsplejen”, s. 115ff.

⁷⁹ Jf. lovforslag L23 (2003-04), under bemærkningerne til § 41 d. Der henvises under bemærkningerne til § 729 d, til bemærkningerne til § 41 d, da denne bestemmelse også anvender udtrykket ”endeligt afsluttet”.

⁸⁰ Jens Røn, ”Aktindsigt i retsplejen”, s. 88.

delig afsluttet, når ankefristen er udløbet. Men hensyn til om et ankeafkald endeligt afslutter straffesagen bemærkes i øvrigt, at en tiltalt ikke uden videre er bundet af sit ankeafkald, og at anklagemyndighedens ankeafkald kan omgøres af den overordnede anklagemyndighed, jf. retsplejelovens § 724, stk. 2”.

Hvis en dom i første instans kun kan ankes med særlig tilladelse⁸¹, er sagen endeligt afsluttet, når dommen er afsagt. Hvis der gives anketilladelse, kan sagen fra tidspunktet for tilladelsen imidlertid ikke længere anses for endeligt afsluttet. Hvis anke af dommen kun kræver særlig tilladelse for en af parterne – f.eks. anklagemyndigheden – er sagen ikke endeligt afsluttet, før ankefristen er udløbet. Ankes en dom i første instans, er sagen endeligt afsluttet, når ankeinstansen har afsagt dom, eller når ankesagen i øvrigt er afsluttet, eksempelvis ved tilbagekaldelse af anken eller ved afvisning. Ophæver ankeinstansen dommen i første instans og hjemviser sagen til fornyet behandling, er sagen ikke endeligt afsluttet, før den har været behandlet på ny. En ankesag i landsretten er endeligt afsluttet, når dommen er afsagt, også selvom der er mulighed for at søge tredjeinstansbevilling.

Retsmidler, som først kan iværksættes med særlig tilladelse, tages således ikke i betragtning, så længe en sådan tilladelse ikke er givet. Dette gælder selvom en ansøgning til Procesbevillingsnævnet kan tillægges opsættende virkning i forhold til fuldbyrdelsen af dommen, jf. retsplejelovens §§ 911, stk. 3 og 932, stk. 3. Selvom der rent faktisk træffes bestemmelse om opsættende virkning, er straffesagen således i relation til § 729 d at betragte som endeligt afsluttet. En begæring om genoptagelse efter reglerne i retsplejelovens kapitel 86 vil som udgangspunkt heller ikke medføre, at sagen ikke længere kan anses som endeligt afsluttet. Dog må genoptagelse efter retsplejelovens § 987, stk. 2 anses som et ordinært retsmiddel. Dette hænger sammen med at sigtede efter § 987, stk. 2, har en ubetinget ret til at kræve sagen genoptaget, hvis sagen i medfør af retsplejelovens § 855, stk. 3, nr. 4, er fremmet i dennes fravær. I sager, der er fremmet til dom efter § 855, stk. 3, nr. 4 kan sagen således først anses for endeligt afsluttet, når den ordinære genoptagelsesfrist på 4 uger er udløbet.

Hvis Procesbevillingsnævnet giver tredjeinstansbevilling eller – hvor det kræves – andeninstansbevilling, er sagen ikke længere afsluttet. Tilsvarende gælder, når landsretten tillader anke efter ankefristens udløb, jf. retsplejelovens § 910, stk. 2, eller når der træffes bestemmelse om genoptagelse af en sag. Såfremt en dom efter domfældtes død ophæves i medfør af retsplejelovens § 982, 2. pkt., er sagen naturligvis (stadig) endeligt afsluttet.

Det kan således forekomme, at en sag, der er endeligt afsluttet, ophører med at være endeligt afsluttet. Denne særprægede ordning skyldes eksistensen af ekstraordinære retsmidler, og ordningen fandtes uundgåelig, da sager alternativt aldrig ville kunne anses som afsluttede.⁸² Da reglerne om aktindsigt i afsluttede straffesager er udformet med henblik på, at sagens behandling er afsluttet, ophører adgangen til aktindsigt i medfør af § 729 d, hvis Procesbevillingsnævnet giver anketilladelse, eller hvis der træffes bestemmelse om genoptagelse. Adgangen til aktindsigt genindtræder på det tidspunkt, hvor sagen på ny er endeligt afsluttet.

Ikke alle straffesager afsluttes med afsigelsen af dom. Indenretslige bøvedtagelser eller advarsler efter retsplejelovens §§ 899 og 900 afslutter sagen endeligt, da indbringelse for højere ret kræver Procesbevillingsnævnets tilladelse, jf. retsplejelovens § 903, stk. 3, jf. § 902, stk. 4.

Påtaleopgivelse og tiltalefracfald kan frit omgøres af den overordnede anklagemyndighed inden for en frist på 2 måneder, jf. retsplejelovens § 724, stk. 2. Da der ikke gælder nogen betingelser (ud over et almindeligt saglighedskrav) for omgørelsen, må dette anses for et ordinært retsmiddel. En straffesag, der afsluttes ved påtaleopgivelse eller tiltalefracfald, kan derfor først anses for endeligt afsluttet, når omgørelsesfristen efter § 724, stk. 2, er udløbet. Udenretslig bøvedtagelse efter retsplejelovens § 832 kan omgøres efter samme regler som afgørelser om påtaleopgivelse og tiltalefracfald.

⁸¹ Jf. f.eks. retsplejelovens § 902, stk. 1-2 om anke til landsretten. Anketilladelse kan i den forbindelse gives efter § 903, stk. 1.

⁸² Jf. lovforslag L23 (2003-04), under bemærkningerne til § 41 d.

fald, jf. § 832, stk. 3, jf. § 724, stk. 2. Omgørelse af et udstedt bødeforlæg må således i lighed med omgørelse af påtaleopgivelse og tiltalefrafald anses som et ordinært retsmiddel. En sag, der afsluttes med vedtagelse af et bødeforlæg, kan således først anses for endeligt afsluttet, når omgørelsesfristen efter § 724, stk. 2 er udløbet.

Når der er rejst sigtelse, men forfølgning af sagen er standset på ubestemt tid, jf. straffelovens § 94, stk. 6, 2. pkt., er sagen ikke endeligt afsluttet. Hvis et eventuelt strafansvar på et tidspunkt forældes efter straffelovens regler herom, må sagen dog anses for endeligt afsluttet. Hvis der er tvivl om, hvorvidt der er indtrådt forældelse, må den myndighed, der træffer afgørelse om aktindsigt tage stilling til, om det ved denne afgørelse kan lægges til grund, at et eventuelt strafansvar er forældet. En sådan afgørelse om, hvorvidt der er indtrådt forældelse, som træffes i forbindelse med en afgørelse om aktindsigt, er naturligvis ikke bindende for afgørelsen af selve straffesagen, hvis denne senere rent faktisk gennemføres.⁸³

4.3 *Det omfattede materiale*

Efter retsplejelovens § 729 d, stk. 1 er indførsler i retsbøgerne vedrørende sagen omfattet af retten til aktindsigt for den, der har været sigtet. Dette gælder uanset om den pågældende retsbog betegnes retsbog, dombog eller lignende. Stemmegivningsbogen skal ikke henregnes under retsbøgerne.⁸⁴ Se endvidere nedenfor under 4.4 om § 729 d, stk. 2, nr. 2.

Der er desuden adgang til aktindsigt i dokumenter, der vedrører sagen, dvs. dokumenter, der har betydning for sagens behandling. Der kan eksempelvis være tale om politirapporter, anklageskrift eller retsmødebegæring og dokumenter, der har været benyttet som bevis.

Både dokumenter, der indgår i sagen ved retten, og dokumenter der (alene) indgår i politiets sag, er omfattet. Hvis det dokument vedrører den pågældende sag, er det således omfattet af forslaget om aktindsigt, selv om anklagemyndigheden ikke har fremlagt det i retten, fordi det efter anklagemyndighedens opfattelse har vist sig at være uden betydning for sagens afgørelse. Udtrykket ”dokumenter” skal forstås lige så bredt som dokumentbegrebet efter offentlighedsloven. Ud over egentlige skriftlige dokumenter, hvad enten de foreligger som papirdokumenter eller elektroniske dokumenter, er således også tegninger, kort, billeder og lyd- og billedoptagelser omfattet.⁸⁵

Personnumre er ikke omfattet af retten til aktindsigt, jf. § 729 d, stk. 7. Denne undtagelse af personnumre har sammenhæng med bestemmelsen i CPR-lovens § 54, stk. 1, 1. pkt., hvorefter offentlige myndigheder skal sørge for, at personnumre ikke kommer uvedkommende i hænde. Denne bestemmelse gælder også for domstolene. Undtagelsen af personnumre fra retten til aktindsigt omfatter løbenummeret (de sidste fire cifre).⁸⁶ Når de sidste fire cifre udelades, anses de første seks cifre ikke som et personnummer. De sidste 4 cifre skal således skjules, før der gives aktindsigt uanset om der gives aktindsigt i form af gennemsyn eller udlevering af kopier.⁸⁷

4.4 *Interne arbejdsdokumenter*

Efter retsplejelovens § 729 d, stk. 2, er interne arbejdsdokumenter ikke omfattet af retten til aktindsigt for den, der har været sigtet. Efter stk. 2, 2. pkt. anses interne arbejdsdokumenter som 1) dokumenter, der udarbejdes af retten, politiet eller anklagemyndigheden til eget brug ved behandlingen af en sag, 2) voteringsprotokoller og andre referater af rettens rådslagninger og afstemninger og 3) brevveksling mellem forskellige enheder inden for politiet og anklagemyndigheden.

⁸³ Jf. lovforslag L23 (2003-04), bemærkningerne til § 41 d.

⁸⁴ Se herved retsplejelovens § 33, stk. 1

⁸⁵ Jf. lovforslag L23 (2003-04), bemærkningerne til § 729 d.

⁸⁶ Jf. lovforslag L23 (2003-04), bemærkningerne til § 729 d.

⁸⁷ Se Rigsadvokaten informerer nr. 36/2004, pkt. 3.3.3.1.

At et dokument er udarbejdet til eget brug ved behandlingen af en sag indebærer, at det for at kunne anses som et internt arbejdsdokument efter § 729 d, stk. 2, nr. 1, ikke må være videregivet til nogen uden for henholdsvis retten, og politiet/anklagemyndigheden. For retternes vedkommende kan der eksempelvis være tale om udkast til retsbogstilsførsler eller retsafgørelser, som udelukkende anvendes af retten selv. Der kan endvidere nævnes notater, som en dommer eller anden medarbejder ved retten foretager i forbindelse med sagens behandling, og som udelukkende anvendes af retten selv. For politiets og anklagemyndighedens vedkommende kan eksempelvis nævnes interne overvejelser om tiltalsspørgsmål, om sagens førelse i retten eller om anke. Med hensyn til brevveksling mellem forskellige enheder inden for politiet og anklagemyndigheden se nedenfor om § 729 d, stk. 2, nr. 3. Et dokument, der ellers er at anse som et internt arbejdsdokument, mister sin interne karakter, hvis det videregives til nogen uden for henholdsvis retten eller politiet/anklagemyndigheden. Skulle eksempelvis et udkast til retsbogstilsførelse vedrørende en forklaring blive udleveret til parterne eller den, der har afgivet forklaring, vil der således ikke (længere) være tale om et internt arbejdsdokument.

Retsplejelovens § 729 d, stk. 2, nr. 2 fastslår, at voteringsprotokoller og andre referater af rettens rådslagninger og afstemninger skal anses som interne arbejdsdokumenter. Bestemmelsen følger det grundlæggende princip i retsplejen, at rettens rådslagninger og afstemninger er hemmelige, jf. herved retsplejelovens § 214, stk. 2. Voteringsprotokoller og andre referater af rettens rådslagninger er også undtaget fra den registreredes indsigtret efter persondataloven, jf. samme lovs § 32, stk. 3. Ved medtagelsen af ordet "afstemninger" ville man tydeliggøre, at retten til aktindsigt heller ikke omfatter den blote oplysning om, hvem der har stemt for hvilket resultat eller begrundelse.⁸⁸ Dette vil navnlig have betydning i straffesager, hvor der medvirker lægdommere.

I § 729 d, stk. 2, nr. 3 fastslås det, at dokumenter kan udveksles mellem alle dele af politiet og anklagemyndigheden – herunder Justitsministeriet, der er anklagemyndighedens overordnede myndighed, jf. retsplejelovens § 98, stk. 1 – uden at miste deres karakter af interne arbejdsdokumenter. Reglen er relevant i sager, hvor efterforskningen involverer flere politikredse, og/eller i sager hvor rigspolitiet er inddraget. Der gælder ikke en tilsvarende regel om brevveksling mellem forskellige enheder inden for domstolene. Brevveksling mellem forskellige domstole kan således ikke anses som intern. For så vidt angår brevveksling mellem forskellige enheder inden for samme domstol indeholder retsplejeloven ikke nogen generel regel om, hvornår en sådan brevveksling skal betragtes som interne arbejdsdokumenter. § 729 d omfatter kun dokumenter, der vedrører en konkret straffesag. Brevveksling mellem forskellige enheder ved samme domstol vedrørende andre spørgsmål end en konkret straffesag er således ikke omfattet af adgangen til aktindsigt efter § 729 d. I lovforslaget⁸⁹ anføres det, at det må bero på en konkret vurdering, om brevveksling mellem forskellige enheder inden for samme domstol har en sådan intern karakter, at den falder under begrebet interne arbejdsdokumenter som defineret i stk. 2, nr. 1. Hvis brevvekslingen angår praktiske spørgsmål i forbindelse med straffesagens behandling, vil dette normalt være tilfældet.

I forvaltningslovens § 12, stk. 2 findes der en regel om ekstrahering af faktiske oplysninger i interne arbejdsdokumenter. En tilsvarende regel er ikke medtaget i retsplejelovens § 729 d. Baggrunden for dette er, at reglerne om behandling af straffesager indebærer, at faktiske oplysninger af væsentlig betydning for sagens afgørelse altid tillige vil fremgå af andre dokumenter i sagen, og sådanne oplysninger vil således aldrig *alene* være indeholdt i interne arbejdsdokumenter. Da politirapporter også bruges af retten, forsvareren og sigtede, er de ikke interne arbejdsdokumenter.

⁸⁸ Jf. lovforslag L23 (2003-04), under bemærkningerne til § 729 d.

⁸⁹ Lovforslag L23 (2003-04), under bemærkningerne til § 729 d.

4.5 *Begrænsning af adgangen til aktindsigt*

Efter retsplejelovens § 729 d, stk. 3 kan retten til aktindsigt begrænses, idet omfang 1) ansøgeren efter reglerne i retsplejelovens anden og fjerde bog har været afskåret fra at gøre sig bekendt med oplysninger i sagen, 2) ansøgerens interesse i at kunne benytte kendskab til sagens dokumenter til varetagelse af sit tarv findes at burde vige for afgørende hensyn til statens sikkerhed eller forholdet til fremmede magter eller mellemfolkelige institutioner eller 3) ansøgerens interesse i at kunne benytte kendskab til sagens dokumenter til varetagelse af sit tarv findes at burde vige for hensynet til forebyggelse, opklaring og forfølgning af lovovertrædelser eller for særlige hensyn til beskyttelse af medsigtede, vidner eller andre. De 3 undtagelser er udtryk for en begrænsning i adgangen til aktindsigt i visse oplysninger efter en konkret vurdering. Begrænsningen udøves ved, at de pågældende oplysninger fjernes fra dokumentet før kopieringen eller gennemsynet, således at der gives aktindsigt i den resterende del af dokumentet. Efter omstændigheder kan der indimellem være grundlag for at nægte aktindsigt i hele dokumentet under henvisning til § 729 d, stk. 3.

Efter § 729 d, stk. 3, nr. 1 kan retten til aktindsigt begrænses, i det omfang ansøgeren i medfør af specifikke regler andre steder i retsplejeloven om behandlingen af straffesager har været afskåret fra at gøre sig bekendt med oplysninger i sagen. Hvis oplysninger af særlige grunde har været undtaget fra sigtedes adgang til aktindsigt mens sagen verserede, kan oplysningerne således forsat undtages fra adgangen til aktindsigt, når sagen er endeligt afsluttet.

Retsplejelovens § 169, stk. 2, der omhandler en myndigheds redegørelse for grundene til at nægte samtykke til afgivelse af vidneforklaring om forhold belagt med tavshedspligt, vil være omfattet af henvisningen i § 729 d, stk. 3, nr. 1. Også § 729 c om begrænsning af forsvarerens og sigtedes adgang til aktindsigt under verserende straffesager, § 746, stk. 2 om forelæggelse af materiale for retten i forbindelse med tvist om sigtedes eller forsvarerens adgang til aktindsigt, § 748, stk. 7, der undtager retsmøder med relation til § 729 c fra reglerne om underretning af sigtede og forsvareren, og § 856, stk. 2 om anonyme vidner er omfattet af henvisningen. Henvisningen omfatter også sigtedes udelukkelse fra oplysninger i medfør af § 729 a, stk. 4 og § 748, stk. 5 og 6, men er sagen afgjort ved dom, er dette dog uden betydning, idet sigtede i disse tilfælde har kunnet gøre sig bekendt med oplysningerne, senest efter at have afgivet forklaring under hovedforhandlingen. Derimod kan bestemmelsen i § 729 d, stk. 3, nr. 1 efter omstændighederne have virkning ved udenretsligt afgjorte sager såsom bødevedtagelse, tiltalefrafald uden vilkår eller påtaleopgivelse.

Efter § 729 d, stk. 3, nr. 2 kan retten til aktindsigt begrænses i det omfang ansøgerens interesse i aktindsigt findes at burde vige for afgørende hensyn til statens sikkerhed eller forholdet til fremmede magter eller mellemfolkelige institutioner. Der skal efter bestemmelsen foretages en konkret afvejning af ansøgerens interesse i aktindsigt over for de pågældende modhensyn. I stedet for at nægte aktindsigt kan det efter omstændighederne være tilstrækkeligt at afslå at udlevere kopi af de pågældende dokumenter, jf. nedenfor om stk. 6 under 4.7.

§ 729 d, stk. 3, nr. 3 giver mulighed for at begrænse retten til aktindsigt, i det omfang ansøgerens interesse i at kunne benytte kendskab til sagens dokumenter til varetagelse af sit tarv findes at burde vige for hensynet til forebyggelse, opklaring og forfølgning af lovovertrædelser eller for særlige hensyn til beskyttelse af medsigtede, vidner eller andre. Også her skal der foretages en konkret afvejning mellem ansøgerens interesse i at kunne benytte kendskab til dokumentet til at varetage sit tarv over for de angivne modhensyn. Et alternativ til helt at nægte adgang til aktindsigt kan ligeledes være at afslå at udlevere kopi.

I udtrykket "særlige" hensyn (til medsigtede, vidner eller andre) ligger, at modhensynet ikke behøver at have en sådan styrke, som når udtrykket "væsentlige" eller "afgørende" hensyn anvendes. I udtrykket "særlige" hensyn ligger dog, at modhensynet skal have en konkret begrundelse af en vis

vægt. I tvivlstilfælde vil det være naturligt at indhente en udtalelse fra de pågældende, før der træffes afgørelse om aktindsigt.⁹⁰

Retspraksis vedrørende den tidligere § 41, hvorefter aktindsigt kunne nægtes, hvis det måtte befrygtes, at materialet ville blive benyttet på en retsstridig måde, har antageligvis fortsat betydning.⁹¹

4.6 *Kompetencen*

Retsplejelovens § 729 d, stk. 4 indeholder kompetenceregler for behandling af anmodninger om aktindsigt i medfør af § 729 d. En anmodning om aktindsigt efter § 729 d skal således indgives til politidirektøren. Dette gælder, uanset om straffesagen har været indbragt for retten, og om den har været behandlet i én eller flere instanser, og uanset hvilken eller hvilke instanser anmodningen om aktindsigt angår. Anmodningen om aktindsigt skal indgives til politimesteren i den politikreds, hvor straffesagen har været behandlet, hvilket i praksis normalt vil være den politikreds, hvor sagens akter opbevares i henhold til Justitsministeriets cirkulæreskrivelse af 18. december 1987 om opbevaring af straffeakter.⁹² Hvis akterne er udlånt, må politidirektøren rekvirere dem. Såfremt anmodningen om aktindsigt indgives til politidirektøren i en anden politikreds, påhviler det denne så vidt muligt – dvs. hvis det af anmodningen kan ses, hvor anmodningen rettelig skal behandles – at viderebringe anmodningen til rette politimester, jf. forvaltningslovens § 7, stk. 2. Som anført ovenfor under 4.1 omfatter § 729 d ikke anmodninger om aktindsigt i straffesager, der er behandlet hos andre administrative myndigheder end politiet og anklagemyndigheden. Hvis en straffesag behandles af politiet efter at have været behandlet af en anden administrativ myndighed, gælder § 729 d imidlertid også for anmodninger om aktindsigt i det materiale, som politiet har modtaget fra den anden administrative myndighed. Politidirektørens afgørelse om aktindsigt kan påklages til statsadvokaten, jf. § 729 d, stk. 4, 2. pkt. Afgørelsen, der herefter træffes af statsadvokaten, kan ikke påklages yderligere, jf. retsplejelovens § 101, stk. 2, 2. pkt., jf. § 102, stk. 2. Fra det tidspunkt ansøgeren har fået meddelelse om afgørelsen gælder der en klagefrist på 4 uger, jf. retsplejelovens § 102, stk. 2, jf. stk. 1. Hvis en eventuel fristoverskridelse må anses for undskyldelig, skal klagen dog behandles, jf. § 102, stk. 2, 2. pkt.⁹³

Efter retsplejelovens § 729 d, stk. 5 skal politidirektøren snarest afgøre, om en anmodning om aktindsigt kan imødekommes. Hvis anmodningen ikke er imødekommet eller afslået inden 10 dage efter, at anmodningen er modtaget af politidirektøren, skal ansøgeren underrettes om grunden hertil som om, hvornår afgørelsen kan forventes at ligge. Som eksempler på grunde til, at afgørelse ikke kan træffes inden 10 dage, kan nævnes, at akterne først skal rekvireres fra en anden politimester, at der er tale om et meget omfattende materiale, hvor hvert enkelt dokument konkret skal vurderes i relation til mulige modhensyn, eller at der skal indhentes en udtalelse fra nogen, hvis interesser berøres af aktindsigten.

4.7 *Formen*

Retsplejelovens § 729 d, stk. 6 indeholder regler om formen for aktindsigt. Aktindsigt kan efter bestemmelsen gives enten i form af gennemsyn hos politiet eller i form af kopi. Udgangspunktet er, at aktindsigt gives i form af gennemsyn.⁹⁴ En konkretiseret anmodning om udlevering af bestemte skriftlige dokumenter bør imidlertid imødekommes, medmindre hensyn som nævnt i § 729 d, stk. 3, nr. 2 eller 3 taler herimod, eller det må befrygtes, at kopien vil blive benyttet på retsstridig måde.

⁹⁰ Jf. lovforslag L23 (2003-04), under bemærkningerne til § 729 d.

⁹¹ Se herved Kommenteret retsplejelov, s. 64f.

⁹² Jf. lovforslag L23 (2003-04), under bemærkningerne til § 729 d.

⁹³ Dette kan f.eks. være tilfældet, hvis klageren pga. bortrejse, sygdom el.lign. har været forhindret i at indgive klagen rettidigt.

⁹⁴ Jf. lovforslag L23 (2003-04), under bemærkningerne til § 729 d.

Hvis der anmodes om aktindsigt i et omfattende materiale, vil det i langt de fleste tilfælde være mest hensigtsmæssigt, at den, der søger aktindsigt, i første omgang får adgang til at gennemse materialet i det omfang, det ikke er undtaget fra aktindsigt efter § 729 d, stk. 3. Den pågældende kan så efterfølgende eventuelt anmode om udlevering af kopi af nærmere angivne bevisdokumenter, som den pågældende har fundet frem til ved sin gennemgang af det samlede materiale.

Litteraturliste

- Røn, Jens: "Aktindsigt i retsplejen", 1. udgave, Jurist- og Økonomforbundets Forlag 2005.
- Lorenzen, Peer; Rehof, Lars Adam; Trier, Tyge; Holst-Christensen, Nina; Vedsted-Hansen, Jens: "Den Europæiske Menneskeretskonvention, kommenteret af", 2. udgave, Jurist- og Økonomforbundets forlag 2003.
- Gomard, Bernhard; Møller, Jens; Talevski, Oliver; Thønnings, Peter: "Kommenteret Retsplejelov, Bruxelles I-forordning", bind III, 8. udgave, Jurist- og Økonomforbundets Forlag 2008.
- Jochimsen, Jørgen: "Anonyme vidner og hemmelige agenter", 1. udgave, Forlaget Thomson 2003.
- Smith, Eva; Jochimsen, Jørgen; Kistrup, Michael; Poulsen, Jakob Lund: "Straffeprocessen", 2. udgave, Forlaget Thomsen 2008.
- Andersen, Jon (red.); Busse, Johan (red.); Fliflet, Arne (red.); Garde, Peter (red.); Larsen, Kaj (red.); Møller, Jens (red.); Olsen, Jens (red.): "Festskrift til Hans Gammeltoft-Hansen", 1. udgave, Jurist- og Økonomforbundets Forlag 2004. (Alene artiklen "Området for forsvarerens aktindsigt" af Thomas Rørdam anvendes. Artiklen findes på s. 547ff.)